TOETSBLOK 1

Thema 1 & 2

Werkboek

THEMA 1

Klarna & TikTok-shops

Schulden, algoritmes en je eerste grote aankoop

THEMA 2

Fatbikes, ongelukken & diefstal

Financiële risico's & verzekeren

Leerjaar 2 havo/vwo

Naam: _____ klas: _____

Versie november 2026

Inhoud

Thema 1 — Klarna & TikTok-shops 3

Les 1.1 — De algoritmische verleiding & nudging 4

Les 1.2 — Jouw budget en de dynamische budgetlijn 11

Les 1.3 — De financiële kater: krediet en de escalatieladder 17

Les 1.4 — Nibud data-analyse & debathal 24

Extra rekenopdrachten 29

Thema 2 — Fatbikes, ongelukken & diefstal 31

Les 2.1 — Onzekerheid en risico: de opmars van de fatbike 32

Les 2.2 — Hoe verzekeren werkt: risicospreiding & solidariteit 37

Les 2.3 — Premieberekening: wie betaalt hoeveel en waarom? 43

Les 2.4 — Moreel wangedrag & de verzekeringsdiscussie 50

Extra rekenopdrachten 56

Toetsvoorbereiding 59

THEMA 1

Klarna & TikTok-shops

Schulden, algoritmes en je eerste grote aankoop

Les 1.1 — De algoritmische verleiding & nudging

Leerdoel: Je legt uit hoe nudging inspeelt op je behoeften en middelen. Je herkent een voorbeeld van nudging in een webshop of app.

Theorie & uitleg

Open TikTok en binnen drie video's staat er een shop-icoontje op je scherm dat exact het truitje toont waar je gisteren toevallig even naar keek op Instagram. Toeval? Nee: een algoritme. Elke like, elke seconde kijktijd, elke swipe wordt geregistreerd en gebruikt om jou het product te tonen waarvan het systeem inschat dat jíj het meest waarschijnlijk koopt. Dat is geen samenzwering, het is gewoon slimme **marketing** : bedrijven proberen hun product zo te **promoten** en te **presenteren** dat het perfect aansluit bij jouw persoonlijke **behoeften** .

En daar zit het economische probleem. Jouw behoeften zijn in principe onbegrensd: je kunt altijd nóg iets leuks bedenken om te willen hebben. Maar jouw **middelen** (je geld, je tijd, je spaargeld) zijn beperkt. Dat spanningsveld tussen onbegrensde behoeften en schaarse middelen is de kern van alle economie, en TikTok-shops zijn ontworpen om precies op dat spanningsveld te drukken. Hoe? Via **nudging** .

Definitie: schaarste

Schaarste betekent dat er van iets minder beschikbaar is dan waar in totaal vraag naar is. Het is hét basisprobleem van de economie: onze **behoeften** zijn onbegrensd, maar onze **middelen** (geld, grondstoffen, tijd) zijn beperkt. Daardoor moeten mensen, bedrijven én de overheid voortdurend keuzes maken.

Let op: schaars is niet hetzelfde als zeldzaam. Lucht is overal om je heen, maar niemand hoeft ervoor te betalen, want er is (voorlopig) genoeg voor iedereen. Economisch gezien is lucht dus niet schaars. Een gelimiteerde sneakerdrop waarvan er wereldwijd maar 500 paar zijn gemaakt, terwijl duizenden mensen 'm willen hebben, is dat wél: er is te weinig van in verhouding tot de vraag.

Bij TikTok-shops draait schaarste om meer dan alleen spullen. Ook **jouw aandacht** is schaars: je hebt maar een beperkt aantal uren per dag, terwijl honderden apps, video's en advertenties om diezelfde aandacht strijden. Daarom investeren bedrijven zo veel in algoritmes: wie jouw schaarse aandacht wint, maakt de meeste kans op een verkoop.

Omdat middelen schaars zijn, kost elke keuze je iets. Geef je je geld aan een TikTok-aankoop uit, dan kun je dat geld niet meer aan iets anders besteden. Wat je daarvoor opgeeft, heet de **opofferingskosten** van die keuze; daar ga je in les 1.2 dieper op in.

Definitie: de marketingmix (4 P's)

De marketingmix is de set knoppen waaraan een bedrijf kan draaien om jou tot koper te maken. De basis bestaat uit vier P's:

1. Product : wát je verkoopt en hoe het eruitziet, voelt of werkt.
2. Prijs : hoeveel het kost, én de trucs eromheen: kortingen, "van/voor"-prijzen, betalen in termijnen via Klarna.
3. Plaats : wáár je het kunt kopen: nu vooral een TikTok-shop of webshop, 24/7 bereikbaar in je broekzak.

4. Promotie : hoe het bedrijf jouw aandacht trekt: reclame, influencers, en het **algoritme** dat bepaalt welke video jij te zien krijgt.

Bij een TikTok-shop grijpt het algoritme vooral in op **Promotie** en op **Plaats** .

Verdieping: de 7 P's (voor diensten)

Bij een dienst (bv. Klarna zelf) voegen marketeers drie extra P's toe:

5. Personeel (People) : de mensen die de dienst leveren of gezicht geven.
6. Proces : de stappen die jij als klant doorloopt. Eén knop "Koop nu met Klarna" is een proces dat expres zo kort mogelijk is gemaakt.
7. Presentatie (Physical evidence) : de tastbare bewijzen dat de dienst betrouwbaar is: een strakke website, reviews met sterren, keurmerken.

Als je herkent aan wélke P een bedrijf draait om jou te overtuigen, kun je bewuster kiezen of je écht wilt kopen, of alleen wordt geduwd door slimme marketing.

Definitie: nudging

Nudging betekent letterlijk "een duwtje geven": de manier waarop een bedrijf of overheid, zonder je iets te verbieden of te verplichten, je gedrag toch subtiel stuurt. Denk aan een aftellende timer, een rode "Koop nu, 1 klik"-knop of een tevredenheids-review die precies op het juiste moment verschijnt.

Normaal denk je bij een grotere aankoop na: heb ik dit wel echt nodig? Dat noemen we **rationeel** keuzegedrag. Een 1-klik-koopknop is precies ontworpen om die denkstap te omzeilen. Het resultaat is een **impulsaankoop** .

De belangrijkste vormen van nudging

Nudging komt in een paar herkenbare vormen terug. Dit zijn de vormen die je het vaakst tegenkomt in webshops en apps:

1. Schaarste- en urgentienudge : "nog maar 2 op voorraad" of een aftellende klok. Dit speelt in op (soms nep-)schaarste, waardoor je sneller en minder rationeel beslist.
2. Sociale bewijskracht (social proof) : "438 mensen bekeken dit vandaag" of duizenden sterren-reviews. Je vertrouwt sneller iets waarvan je ziet dat veel andere mensen het ook doen of goed vinden.
3. Standaardoptie (default nudge) : een keuze die al voor je is aangevinkt, bijvoorbeeld een verzekering bij je pakket of "ja, houd me op de hoogte". De meeste mensen laten een vooraf ingevulde standaardinstelling gewoon staan.
4. Gemaksnudge (frictie wegnemen) : een 1-klik-koopknop, opgeslagen betaalgegevens of "koop nu, betaal later". Hoe minder moeite (denk aan **transactiekosten**) een aankoop kost, hoe sneller je 'm doet.
5. Framing : dezelfde informatie positief of negatief verpakken. "95% tevreden klanten" klinkt overtuigender dan "5% ontevreden klanten", terwijl het om hetzelfde cijfer gaat.

Let op het verschil tussen echte en **nep-schaarste** : een teller die telkens weer "nog maar 2 over!" toont zodra je de pagina ververst, laat geen echte schaarste zien maar is een trucje om je onder tijdsdruk te zetten.

Burgerschap — Je mag het anders doen

Een nudge duwt je een richting op, maar jij bepaalt uiteindelijk zelf of je meegaat. Je mag altijd even pauzeren en een andere keuze maken dan het algoritme je voorschotelt.

Een duwtje richting kopen, ook via de prijs zelf

Een 1-klik-koopknop maakt het kopen zelf makkelijker: economen noemen alle moeite, tijd en energie die het kost om tot een aankoop te komen **transactiekosten** , en een 1-klik-knop verlaagt die tot bijna nul. In thema 9 (Spotify en de platformeconomie) ga je hier dieper op in: wélke soorten transactiekosten er zijn, en wat digitalisering daarmee doet.

Platformen proberen via jouw data ook in te schatten hoeveel jij voor iets over hebt. Zodra je in thema 7 en thema 10 hebt geleerd hoe vraag en aanbod een prijs vormen, kun je in thema 10 precies zien waarom dat voor een bedrijf zo waardevol is.

Zo houdt een algoritme je vast

1. Jij kijkt, liket en swipet
2. Het algoritme slaat dat op
3. Je krijgt meer te zien wat jou verleidt
4. Je kijkt langer en koopt sneller

-> en daarna begint het weer bij stap 1.

Spijt van een impulsaankoop? De bedenktijd

Elke aankoop is een **koopovereenkomst** : een contract tussen koper en verkoper. De wet beschermt consumenten daarbij extra. Koop je online of op afstand bij een bedrijf in de EU? Dan heb je **14 dagen bedenktijd** (het herroepingsrecht): je mag de aankoop zonder opgaaf van reden ongedaan maken en krijgt je geld terug.

Er zijn uitzonderingen, bijvoorbeeld voor producten die speciaal voor jou zijn gemaakt. De kosten van het terugsturen mogen voor jou zijn, als de webshop dat vooraf meldt. Koop je van een particulier (bijvoorbeeld op Vinted of Marktplaats), dan geldt de bedenktijd niet.

Zo zie je dat wet- en regelgeving de markt reguleert. Bij online kopen kun je een product niet eerst zien, voelen of passen; daarom geeft de wet de consument deze bedenktijd. Na een impulsaankoop is die bedenktijd ook je kans om je keuze nog eens rustig te bekijken.

Doordenker: Is gratis verzending een cadeautje?

Voor wie verder wil denken · geen toetsstof

Een webshop rekent €4,95 verzendkosten, maar verstuurt gratis vanaf €50,-. In je winkelmandje zit een hoodie van €42,-. De webshop laat meteen een pop-up zien: "Nog €8,- tot gratis verzending! Misschien ook leuk: sokken voor €9,99."

1. Je voegt de sokken toe, hoewel je ze eigenlijk niet nodig had. Hoeveel euro betaal je in totaal méér dan wanneer je alleen de hoodie had gekocht (mét verzendkosten)?
2. Welke P van de marketingmix zet de webshop hier in, en welke vorm van nudging zie je in de pop-up? Leg uit.
3. Beschrijf een situatie waarin het tóch een verstandige keuze is om de sokken toe te voegen.

Kernbegrippen

Behoeften

Alles wat mensen graag zouden willen hebben. Behoeften zijn in principe onbegrensd.

Middelen

De schaarse zaken (zoals geld en tijd) waarmee je in je behoeften kunt voorzien.

Schaarste

De situatie waarin er van iets minder beschikbaar is dan waar in totaal vraag naar is, waardoor er keuzes gemaakt moeten worden. Dit is het basisprobleem van de economie. Schaars is niet hetzelfde als zeldzaam: het gaat om de verhouding tussen vraag en beschikbaarheid.

Marketingmix (4 P's)

De combinatie van Product, Prijs, Plaats en Promotie waarmee een bedrijf jou probeert te overtuigen om te kopen.

Marketingmix (7 P's): Personeel, Proces, Presentatie

Drie extra P's die bij diensten (zoals Klarna) worden toegevoegd aan de basis-4: Personeel (de mensen die de dienst leveren), Proces (de stappen die de klant doorloopt) en Presentatie (tastbare bewijzen van betrouwbaarheid, zoals reviews en keurmerken).

Algoritme

Een computerprogramma dat op basis van jouw gedrag voorspelt welke content of producten jij waarschijnlijk aantrekkelijk vindt.

Nudging

Het subtiel sturen van iemands gedrag, zonder iets te verbieden of te verplichten. Bekende vormen zijn de schaarste- en urgentienudge (bv. een aftellende timer), sociale bewijskracht (reviews), de standaardoptie (default nudge), de gemaksnudge (bv. 1-klik kopen) en framing.

Sociale bewijskracht (social proof)

Een vorm van nudging waarbij je sneller vertrouwen krijgt in een product omdat je ziet dat veel andere mensen het ook kopen, bekijken of goed beoordelen.

Standaardoptie (default nudge)

Een vorm van nudging waarbij een keuze al voor je is aangevinkt, zodat je die waarschijnlijk laat staan in plaats van er bewust voor te kiezen.

Framing

Een vorm van nudging waarbij dezelfde informatie bewust positief of negatief wordt verpakt om jouw keuze te beïnvloeden, bijvoorbeeld "95% tevreden klanten" in plaats van "5% ontevreden klanten".

Nep-schaarste (kunstmatige schaarste)

Een nudging-truc waarbij een webshop de indruk wekt dat een product bijna uitverkocht of een aanbieding bijna voorbij is, om je onder tijdsdruk tot een snellere, minder weloverwogen aankoop te zetten.

Rationeel keuzegedrag

Weloverwogen nadenken vóórdat je een aankoop doet.

Impulsaankoop

Een aankoop die je doet zonder er eerst goed over na te denken.

Transactiekosten (Doordenker)

Alle moeite, tijd en energie die het kost om tot een aankoop te komen. Een 1-klik-koopknop verlaagt deze kosten tot bijna nul. In thema 9 leer je de verschillende soorten transactiekosten en het effect van digitalisering hierop.

Oefeningen & rekenopdrachten

Brons: Kennis & Begrip

1. Leg het verschil uit tussen een 'behoefte' en een 'middel' aan de hand van een TikTok-shop voorbeeld.

2. Noem de vier P's van de marketingmix, en leg uit welke P een social media-algoritme het sterkst beïnvloedt.

3. Noem twee voorbeelden van nudging-technieken die je zelf weleens op TikTok of Instagram bent tegengekomen.

4. Wat betekent het dat behoeften 'onbegrensd' zijn, terwijl middelen 'schaars' zijn?

5. Noem een voorbeeld van 'plaats' (place) uit de marketingmix bij een online kledingwinkel.

Informatiebron — pushbericht

Nog 8 minuten! Je winkelmandje wacht — bestel nu en ontvang morgen in huis.

Dit bericht verschijnt op de telefoon van Amir, twee uur nadat hij een broek had bekeken op een webshop maar niet had gekocht.

6. Gebruik de bron. Welke nudging-techniek herken je hier, en waarom werkt deze techniek juist bij een product dat Amir eerder al bekeek?

7. Je koopt via een TikTok-shop van een bedrijf een hoodie en krijgt er na twee dagen spijt van. Wat mag je doen, en hoeveel tijd heb je?

Zilver: Toepassing & Rekenen

8. Waarom maakt een oneindige scroll-feed op TikTok van 'tijd' een nóg schaarser middel voor een scholier?

9. Een TikTok-shop toont een reclame zónder 1-klik-koopknop, ernaast eentje mét. Bij welke leg je sneller een impulsaankoop, en waarom?

10. Een TikTok-shop belooft 'gratis verzending vanaf €20'. Welk effect heeft dit op je aankoopbeslissing, en welke P is dit vooral?

11. Een webshop toont "Nog maar 3 op voorraad!" bij een product dat in werkelijkheid volop beschikbaar is. Welk economisch begrip past hierbij, en waarom werkt dit?

12. Leg uit waarom een gratis proefperiode van een streamingdienst een vorm van nudging kan zijn, ook al lijkt het puur voordelig voor de consument.

Reactie van een consumentenwaakhond

> “Bedrijven maken bewust gebruik van hoe ons brein werkt om ons tot aankopen te verleiden. Dat zou wettelijk aan banden gelegd moeten worden.”
>
> — Woordvoerder van een consumentenorganisatie

13. Ben je het eens of oneens met deze mening? Onderbouw met minstens één argument vóór en één argument tegen strengere regels voor nudging.

14. Waarom geldt de bedenktijd wel bij een webshop, maar niet als je een jas koopt van een klasgenoot via Vinted?

Goud: Analyse & Evaluatie – de uitdaging

15. Leg uit welke van de 7 P's een rol speelt als een webshop duizenden positieve reviews en een keurmerk laat zien.

16. Een 1-klik-koopknop verlaagt de transactiekosten van een aankoop bijna tot nul. Leg uit wat hiermee bedoeld wordt, en waarom een bedrijf daar belang bij heeft.

17. Leg uit hoe 'nudging' ervoor zorgt dat een consument de opofferingskosten van een aankoop sneller over het hoofd ziet.

18. Beoordeel: is het ethisch verantwoord dat bedrijven algoritmes gebruiken om jongeren gerichter te targeten dan volwassenen? Onderbouw met een economisch én een maatschappelijk argument.

Les 1.2 — Jouw budget en de dynamische budgetlijn

Leerdoel: Je tekent een budgetlijn en leest deze af. Je verklaart hoe de budgetlijn verschuift bij een verandering in prijs of inkomen.

Theorie & uitleg

Stel: je hebt €60,- te besteden aan twee dingen die je leuk vindt op een TikTok-shop: kleding en accessoires. Elke euro die je aan kleding uitgeeft, kun je niet meer aan accessoires uitgeven. Deze afruil kunnen we heel precies in beeld brengen met een **budgetlijn** .

Definitie: budgetlijn

Een **budgetlijn** is een lijn in een grafiek die laat zien welke combinaties van twéé producten je precies kunt kopen als je al je geld uitgeeft.

De formule: Budget = Px × x + Py × y

Voorbeeld: Budget €60, kleding €20, accessoires €10. Alléén kleding? Dan max 60/20 = 3 stuks. Alléén accessoires? Dan 60/10 = 6 stuks. De budgetlijn verbindt die twee uitersten.

Er is een belangrijk verschil tussen **nominaal inkomen** (het bedrag in euro's op je rekening) en **reëel inkomen** (wat je er écht mee kunt kopen). Als alle prijzen stijgen maar je zakgeld gelijk blijft, kun je met diezelfde €60,- minder producten kopen dan vorig jaar. Dat noemen we een daling van je **koopkracht** .

Formule: koopkracht (reëel inkomen)

Reëel inkomen = (Nominaal inkomen / Prijsindexcijfer) × 100

Het **prijsindexcijfer** laat zien hoe duur het leven is geworden vergeleken met een basisjaar (basisjaar = 100).

Voorbeeld: Je zakgeld is €60 (nominaal). De prijzen zijn 10% gestegen (indexcijfer 110). Reëel inkomen = (60 / 110) × 100 ~ **€54,55** .

Definitie: opofferingskosten

Opofferingskosten zijn wat je moet opgeven om iets anders te kunnen kopen of doen. Met een vast budget betekent meer van het ene altijd minder van het andere.

Voorbeeld: kleding kost €20 en een accessoire €10. Koop je één kledingstuk extra, dan moet je **2 accessoires** opgeven (€20 ÷ €10 = 2). De opofferingskosten van 1 kledingstuk zijn dus 2 accessoires.

Definitie: welvaart in enge en ruime zin

Welvaart in enge zin gaat alleen over materiële zaken die je met geld kunt kopen, zoals inkomen, bezit en koopkracht.

Welvaart in ruime zin telt daarnaast ook niet-materiële zaken mee, zoals vrije tijd, gezondheid en mentale rust. Je kunt dus welvarend zijn in enge zin (veel geld), maar niet in ruime zin (bijvoorbeeld door veel stress of te weinig vrije tijd) — en andersom.

Burgerschap — Je mag jezelf zijn

Wie jij bent, is meer dan je bankrekening. Rust, gezondheid en tijd voor de dingen die jij belangrijk vindt, tellen net zo hard mee als geld.

De helling van de budgetlijn

De **helling** van de budgetlijn is de prijsverhouding Px/Py (hier €20/€10 = 2): precies de **opofferingskosten** van kleding, uitgedrukt in accessoires. Dit begrip kom je in thema 5 opnieuw tegen als opportunitykosten , dan toegepast op een keuze tussen werken en doorstuderen.

De budgetlijn: kleding (€ 20) en accessoires (€ 10)

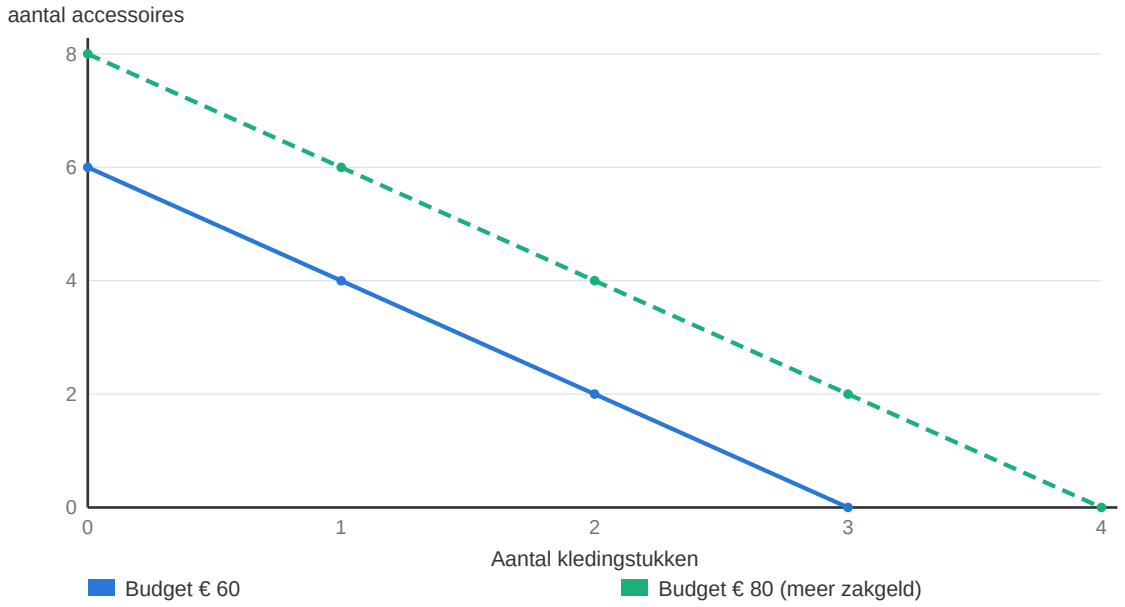

Elk punt op de budgetlijn kost precies € 60. Meer kleding = minder accessoires: 1 kledingstuk extra kost je 2 accessoires (de opofferingskosten). Krijg je meer zakgeld, dan schuift de hele lijn evenwijdig naar rechts.

Doordenker: Een duurder accessoire, en dan?

Voor wie verder wil denken · geen toetsstof

Je hebt een budget van €60,-. Kleding kost €20,- per stuk en accessoires kosten €10,- per stuk. Dan worden de accessoires duurder: ze kosten nu €15,- per stuk. De prijs van kleding blijft gelijk.

1. Bereken de twee uiterste punten van de nieuwe budgetlijn. Welk uiterste punt verandert, en welk niet?
2. Bereken de opofferingskosten van 1 kledingstuk (in accessoires), vóór en na de prijsstijging.
3. Hoe groot moet je budget worden om weer precies 6 accessoires te kunnen kopen? Hoeveel kledingstukken kun je met dat budget maximaal kopen? Wat valt je op?

Kernbegrippen

Budgetlijn

Een lijn in een grafiek die laat zien welke combinaties van twee producten je precies kunt kopen als je je hele budget uitgeeft.

Nominaal inkomen

Het bedrag in euro's dat je op je rekening of in je portemonnee hebt.

Reëel inkomen

Wat je met je inkomen daadwerkelijk kunt kopen, rekening houdend met prijsveranderingen.

Koopkracht

De hoeveelheid goederen en diensten die je met je inkomen kunt kopen.

Prijsindexcijfer

Een getal dat laat zien hoe duur het leven is geworden vergeleken met een basisjaar (basisjaar = 100).

Opofferingskosten

Wat je moet opgeven van het ene product om meer van het andere product te kunnen kopen. Ook wel opportunitykosten genoemd (zie thema 5, waar dit begrip wordt toegepast op een keuze tussen werken en leren).

Welvaart in enge zin

Welvaart die alleen kijkt naar materiële zaken die je met geld kunt kopen, zoals inkomen, bezit en koopkracht.

Welvaart in ruime zin

Welvaart waarbij naast geld en bezit ook zaken als vrije tijd, gezondheid en mentale rust meetellen.

Oefeningen & rekenopdrachten

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is de economische definitie van 'koopkracht'?

2. Wat gebeurt er met een budgetlijn als de prijzen van beide producten halveren, maar het budget blijft gelijk?

3. Wat is het verschil tussen 'nominaal inkomen' en 'reëel inkomen'?

4. Wat laat een budgetlijn precies zien?

5. Waarom daalt je koopkracht als je inkomen gelijk blijft, maar de prijzen stijgen?

Zilver: Toepassing & Rekenen

6. Sam heeft €60,- en koopt 2 kledingstukken van €20,-. Hoeveel accessoires van €10,- kan Sam nog maximaal aanschaffen?

7. Je budget stijgt van €60 naar €90, maar kleding wordt tegelijk twee keer zo duur. Wat gebeurt er met je maximale koopkracht voor kleding?

8. Je hebt €80,- budget. Kleding kost €16,- per stuk, accessoires €8,- per stuk. Wat zijn de twee uiterste punten van de budgetlijn?

9. Je zakgeld stijgt van €50 naar €55 (nominaal +10%), maar het prijsindexcijfer stijgt naar 108. Is je koopkracht gestegen of gedaald? Reken het uit.

10. Je hebt €100,- budget. Kleding kost €25,- per stuk, accessoires €5,- per stuk. Geef de twee uiterste punten van de budgetlijn.

11. Je zakgeld stijgt van €40 naar €42 (nominaal +5%), maar het prijsindexcijfer stijgt naar 103. Bereken je reële inkomen en beoordeel of je koopkracht is gestegen.

Goud: Analyse & Evaluatie – de uitdaging

12. Stel de overheid voert bovenop de 21% btw een extra heffing van 10% in op online gekochte kleding. Wat gebeurt er met de budgetlijn?

13. Leg uit waarom de helling van de budgetlijn in feite de 'opofferingskosten' weergeeft.

14. Leg uit wat er met de budgetlijn gebeurt als je budget stijgt terwijl de prijzen van beide goederen gelijk blijven, en waarom dit iets anders is dan een verandering van de helling.

Rekenopdrachten

1. Een broek kost €35,-. Er geldt 20% korting. Hoeveel betaal je?

Antwoord (€): _____

2. Je hebt €50,- zakgeld. Je koopt sokken voor €8,50 en een shirt voor €24,90. Hoeveel geld houd je over?

Antwoord (€): _____

3. Een jas kost eerst €80,- en gaat in de uitverkoop naar €60,-. Hoeveel procent korting is dit?

Antwoord (%): _____

4. Je spaart €15,- per week voor een hoes van €120,-. Hoeveel weken duurt dit?

Antwoord (weken): _____

5. Shop A verkoopt 3 stuks voor €18,-, Shop B verkoopt 5 stuks voor €27,50. Vul de prijs per stuk (in €) in van de voordeligste shop.

Antwoord (€): _____

6. Een spijkerbroek kost €45,-. Je betaalt met een cadeaubon van €10,- en de rest contant. Hoeveel betaal je contant?

Antwoord (€): _____

7. Een webshop rekent €4,95 verzendkosten bij een bestelling van €22,-. Wat is het totaalbedrag?

Antwoord (€): _____

8. Je koopt 3 t-shirts van €12,50 per stuk. Wat is het totaalbedrag?

Antwoord (€): _____

9. Een trui kost €60,- en de winkel geeft 15% korting bij besteding boven €50,-. Wat betaal je?

Antwoord (€): _____

10. Je hebt €25,- en wilt een game kopen van €19,99. Hoeveel euro houd je over?

Antwoord (€): _____

31. Je zakgeld stijgt van €50,- naar €54,-. In dezelfde periode stijgt het prijsindexcijfer van 100 naar 106. Met hoeveel procent stijgt je reële inkomen? Rond af op één decimaal.

Antwoord (%): _____

32. Je reële inkomen is €60,- (basisjaar, index 100). Het prijsindexcijfer stijgt naar 115. Hoeveel nominaal zakgeld heb je nodig om hetzelfde reële inkomen van €60,- te houden?

Antwoord (€): _____

33. Je budget is €90,-. Een kledingstuk kost €25,- en een accessoire €7,50. Je koopt eerst 2 kledingstukken. Hoeveel accessoires kun je van de rest nog maximaal kopen?

Antwoord (accessoires): _____

Les 1.3 — De financiële kater: krediet en de escalatieladder

Leerdoel: Je legt uit waarom “achteraf betalen” (BNPL) eigenlijk een vorm van krediet is. Je berekent hoeveel een schuld procentueel stijgt door de wettelijke incassokosten.

Theorie & uitleg

Bij diensten als Klarna kun je iets bestellen en pas 14 of 30 dagen later betalen. Dit heet **Buy Now, Pay Later (BNPL)** : "koop nu, betaal later". Economisch gezien is dit een vorm van **krediet** : je leent (tijdelijk) geld van Klarna en belooft het later terug te betalen. Ook al zie je geen rente, het blíjft een lening. Omdat het een lening is, mag je het officieel pas gebruiken als je 18 bent.

Wat hier gebeurt noemen economen een **ruil over de tijd** : je haalt consumptie van later naar nu, maar je koopkracht van morgen wordt kleiner. Het probleem ontstaat als je de betaaldatum vergeet, of het geld op dat moment simpelweg niet hebt.

Juridisch: BNPL wordt gereguleerd krediet (CCD2, vanaf november 2026)

Lange tijd hoefden Klarna en concurrenten zich niet aan de gewone kredietregels te houden, omdat achteraf betalen zonder rente en voor korte tijd was uitgezonderd. De herziene Europese richtlijn **CCD2** brengt BNPL vanaf **20 november 2026** onder dezelfde regels als andere leningen: de aanbieder moet vooraf checken of je het wel kunt terugbetalen (ook in het BKR) en moet vóór de aankoop duidelijk alle kosten laten zien. Nederland gebruikt de invoering van deze richtlijn ook om achteraf betalen voor **minderjarigen** te verbieden: de aanbieder moet de leeftijd goed controleren.

Stand van zaken (begin oktober 2026): 20 november 2026 is de datum uit de Europese richtlijn. De Nederlandse wet die dit regelt, was begin oktober 2026 nog in behandeling in het parlement. In het wetsvoorstel staat dat de aanbieder bij aankopen vanaf €100,- in het BKR moet kijken, en dat kredieten boven de €250,- daar worden geregistreerd. Sommige partijen willen de leeftijdsgrens zelfs naar 21 jaar. Kijk dus in het nieuws of de regels al gelden, en of er nog iets is veranderd.

Klarna was eigenlijk al alleen voor 18-plussers. Toch kochten minderjarigen volgens de AFM in één jaar bijna 600.000 keer iets met "koop nu, betaal later", vaak door een andere geboortedatum in te vullen. En zodra je 18 bent, mag het wél. Daarom is het goed om nu al te snappen hoe het werkt.

Formule: procentuele verandering

% verandering = (Nieuw - Oud) / Oud × 100%

Rekenvoorbeeld: de jas van €90. Betaal je te laat, en ook niet binnen de 14 dagen van de wettelijke aanmaning (de "veertiendagenbrief"), dan mogen er incassokosten bij. Die zijn wettelijk vastgelegd: 15% van het oorspronkelijke bedrag (de **hoofdsom**), met een minimum van €40,-. Hier: 15% × €90 = €13,50, maar het wettelijk minimum is €40,-. De schuld wordt €90 + €40 = €130. Stijging: (130 - 90)/90 × 100% ~ **44,4%** .

Rekenvoorbeeld: de schuld van €40. Bij een hoofdsom van €40,- is 15% slechts €6,-, maar door het minimum van €40,- verdubbelt je schuld naar €80,-. Hoe kleiner het originele bedrag, hoe zwaarder het minimumtarief tikt.

Definitie: gevolgen van een BKR-registratie

Het **BKR** (Bureau Krediet Registratie) houdt bij welke leningen mensen hebben en of ze die netjes terugbetalen. Loop je bij een lening flink achter, dan kan dat leiden tot een negatieve **BKR-registratie** . Zo'n registratie blijft jaren staan en kan later een telefoon op afbetaling, een autolening of een hypotheek bemoeilijken, omdat andere aanbieders zien dat je eerder een schuld niet op tijd hebt terugbetaald.

Let op: tot 20 november 2026 kwam een gewone achteraf-betaling van 14 of 30 dagen niet in het BKR. Met de nieuwe regels verandert dat: aanbieders van achteraf betalen moeten dan vooraf in het BKR checken of je het kunt betalen, en hun kredieten worden daar ook geregistreerd (volgens het wetsvoorstel: checken vanaf €100,-, registreren boven de €250,-). Ook los van het BKR kun je gevolgen merken: betaaldiensten houden hun eigen lijsten bij, en wie een keer niet betaalt, kan bij veel webshops niet meer achteraf betalen.

Burgerschap — Je mag meedoen

Een goede omgang met schulden houdt de deur open naar later: een telefoonabonnement, een huurcontract of een lening afsluiten kan allemaal lastiger worden als je er nu niet bewust mee omgaat.

Terug naar les 1.2: welvaart in enge en ruime zin

Welvaart in enge zin gaat alleen over materiële zaken die je met geld kunt kopen, zoals inkomen, bezit en koopkracht. Een oplopende schuld raakt dus in de eerste plaats je welvaart in enge zin: je houdt minder geld over.

Maar het houdt daar niet op. Stress door schulden beïnvloedt ook je slaap en concentratie — en dat zijn onderdelen van **welvaart in ruime zin** , waarbij naast geld ook niet-materiële zaken zoals gezondheid en mentale rust meetellen.

Bij de jas van Klarna zie je dit terug: financieel gezien ben je niets kwijt zolang je op tijd betaalt (welvaart in enge zin blijft gelijk). Maar loopt de schuld op tot een BKR-registratie, dan raakt dat ook je toekomstige mogelijkheden en je gemoedsrust — en dus je welvaart in ruime zin.

Te laat betaald: zo loopt je schuld op (incassokosten: 15%, minimaal € 40)

Oorspronkelijke schuld	Incassokosten	Nieuwe schuld	Stijging
€ 40	15% = € 6, dus het minimum: € 40	€ 80	+ 100%
€ 90	15% = € 13,50, dus het minimum: € 40	€ 130	+ 44,4%
€ 300	15% = € 45 (meer dan € 40)	€ 345	+ 15%

Hoe kleiner de schuld, hoe harder het minimum van € 40 tikt.

Met hoeveel procent stijgt je schuld door incassokosten?

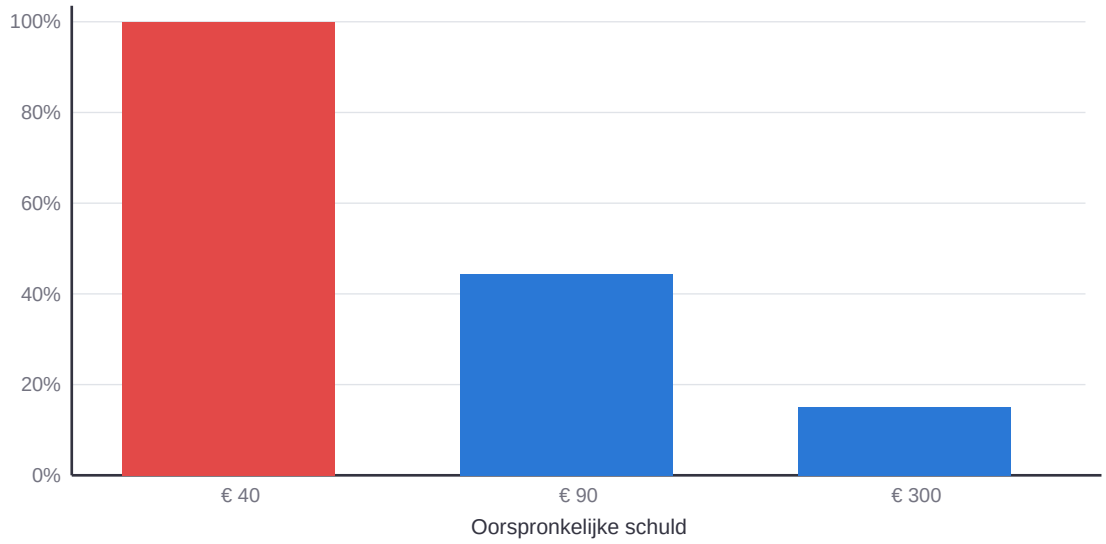

Doordenker: Waarom kleine schulden relatief het duurst zijn

Voor wie verder wil denken · geen toetsstof

Bij te laat betalen krijg je eerst een gratis aanmaning (de veertiendagenbrief). Betaal je dan nog niet, dan mogen er incassokosten bij: 15% van het bedrag, met een minimum van €40,-.

Aankoop	Incassokosten	Nieuwe schuld
€50,-	…	…
€200,-	…	…
€400,-	…	…

Vul de tabel zelf in. Rekenregel: 15% van het bedrag, minimaal €40,-.

1. Vul de tabel in: bereken bij elke aankoop de incassokosten en de nieuwe schuld.
2. Bereken bij elke aankoop de procentuele verandering van oude naar nieuwe schuld.
3. Leg uit waarom te laat betalen bij kleine aankopen relatief het duurst is. Waarom is dat een probleem voor jongeren die vaak achteraf betalen?

Kernbegrippen

Buy Now, Pay Later (BNPL)

Een betaalmethode waarbij je een product meteen krijgt en pas later (bijvoorbeeld na 14 of 30 dagen) betaalt.

Krediet

Geld dat je leent en op een later moment, meestal met kosten, terugbetaalt.

Ruil over de tijd

Het naar voren halen van consumptie: je koopt nu, maar je koopkracht in de toekomst wordt daardoor kleiner.

Procentuele verandering

De verandering van een bedrag, uitgedrukt als percentage van het oorspronkelijke bedrag: (Nieuw - Oud) / Oud × 100%.

Aanmaning

Een officiële herinnering dat je een rekening nog moet betalen. De wettelijke aanmaning (de veertiendagenbrief) geeft je nog 14 dagen en mag zelf niets kosten.

Incassokosten

Extra kosten als je ook na de veertiendagenbrief niet betaalt. De wet bepaalt de hoogte: 15% van de hoofdsom, minimaal €40,-.

Escalatieladder

De opeenvolgende stappen waarin een schuld oploopt als je niet op tijd betaalt.

BKR-registratie

Een aantekening bij het Bureau Krediet Registratie die zichtbaar is zodra je later geld wilt lenen.

CCD2-richtlijn

Europese regelgeving die vanaf 20 november 2026 BNPL-aanbieders zoals Klarna aan dezelfde regels bindt als andere kredietverstrekkers.

Oefeningen & rekenopdrachten

Brons: Kennis & Begrip

1. Waarom is achteraf betalen via Klarna officieel een lening (krediet)?

2. Wat is het verschil tussen welvaart in 'enge zin' en 'ruime zin'?

3. Wat betekent de wettelijke term 'incassokosten', en waarom bestaat er een wettelijk minimumbedrag?

4. Noem twee stappen van de escalatieladder als je een Klarna-betaling niet op tijd betaalt.

5. Wat betekent het dat achteraf betalen een 'ruil over de tijd' is?

Zilver: Toepassing & Rekenen

6. Bereken de procentuele stijging als een schuld van €30,- stijgt naar €55,-.

7. Een vriend zegt: 'Klarna is geen echt krediet, want ik betaal 0% rente.' Weerleg dat economisch én juridisch.

8. Een schuld van €45,- wordt ook na de veertiendagenbrief niet betaald. De incassokosten zijn 15% van de hoofdsom, met een wettelijk minimum van €40,-. Wat is de nieuwe schuld?

9. Leg met een rekenvoorbeeld uit waarom een kleine schuld procentueel harder stijgt door het wettelijk minimum dan een grote schuld.

10. Een schuld van €25,- stijgt door de wettelijke incassokosten naar €65,-. Bereken de procentuele stijging.

11. Een schuld van €300,- wordt ook na de veertiendagenbrief niet betaald. De incassokosten zijn 15% van de hoofdsom, met een wettelijk minimum van €40,-. Wat is de nieuwe schuld, en met hoeveel procent is die gestegen?

Goud: Analyse & Evaluatie – de uitdaging

12. Waarom schaadt een hoge openstaande schuld je welvaart in 'ruime zin', ook al vind je de jas fantastisch?

13. Analyseer hoe de 'ruil over de tijd' bij uitgesteld betalen negatief uitpakt bij onverwachte inflatie.

14. De CCD2-richtlijn verplicht Klarna vanaf november 2026 om vooraf te checken of je een aankoop kunt terugbetalen. Beoordeel of dit voldoende is om problematische jongerenschulden te voorkomen, of dat er meer nodig is.

Informatiebron — advertentie in een webshop

Nu kopen, in 3 termijnen betalen. 0% rente. Geen gedoe!

Deze tekst staat naast een trui van €90,- op een populaire webshop. Klik je op "in termijnen betalen", dan reken je meteen af zonder verdere vragen over je inkomen.

15. Gebruik de bron. Waarom kan de tekst "0% rente, geen gedoe!" ervoor zorgen dat mensen minder goed nadenken over het lenen dat ze eigenlijk aangaan?

Rekenopdrachten

1. Je hebt drie openstaande achteraf-betalingen: €12,50, €17,95 en €9,55. Hoe hoog is je totale schuld?

Antwoord (€): _____

2. Je hebt een hoofdsom van €400,- niet betaald, ook niet na de veertiendagenbrief. De incassokosten zijn wettelijk 15% van de hoofdsom, met een minimum van €40,-. Hoe hoog wordt de totale schuld?

Antwoord (€): _____

3. Bereken de procentuele stijging van schuld A: van €50,- naar €65,-.

Antwoord (%): _____

4. Bereken de procentuele stijging van schuld B: van €45,- naar €54,-.

Antwoord (%): _____

5. Bereken de procentuele stijging van schuld C: van €160,- naar €184,-.

Antwoord (%): _____

6. Je hebt een openstaande hoofdsom van €30,-. Een incassobureau rekent hierover 15% incassokosten, maar het wettelijk minimum aan incassokosten is €40,-. Hoe hoog wordt de schuld?

Antwoord (€): _____

7. Je vergeet een rekening van €130,- te betalen, ook na de veertiendagenbrief. De incassokosten zijn 15% van de hoofdsom, met een minimum van €40,-. Hoeveel euro incassokosten betaal je?

Antwoord (€): _____

8. Je spreekt met een schuldeiser af dat je een schuld van €84,- aflost in 7 gelijke termijnen. Hoeveel betaal je per termijn?

Antwoord (€): _____

9. Je bestelt kleding voor €65,- en kiest voor achteraf betalen. Je betaalt ook na de veertiendagenbrief niet. De incassokosten zijn 15% van de hoofdsom, met een minimum van €40,-. Hoeveel moet je in totaal betalen?

Antwoord (€): _____

10. Je hebt drie openstaande rekeningen bij drie verschillende webshops: €22,-, €35,- en €18,-. Je betaalt ze alle drie niet, ook niet na de veertiendagenbrief. Voor elke rekening apart geldt: 15% incassokosten, minimaal €40,-. Hoeveel moet je in totaal betalen?

Antwoord (€): _____

31. Je betaalt een rekening van €250,- niet, ook niet na de veertiendagenbrief. De incassokosten zijn 15% van de hoofdsom, met een minimum van €40,-. Met hoeveel procent stijgt je schuld?

Antwoord (%): _____

32. Na de incassokosten (15% van de hoofdsom, meer dan het minimum van €40,-) is je schuld €345,-. Hoe hoog was de hoofdsom?

Antwoord (€): _____

33. Je betaalt elke maand 3 keer achteraf, gemiddeld €30,- per aankoop. Eens in de 4 maanden vergeet je één rekening te betalen, ook na de (gratis) veertiendagenbrief. Dan komt er telkens €40,- incassokosten bij (het minimum). Hoeveel procent betaal je in een jaar extra bovenop je aankopen? Rond af op één decimaal.

Antwoord (%): _____

Les 1.4 — Nibud data-analyse & debathal

Leerdoel: Je interpreteert data over fintech kritisch. Je onderbouwt een eigen standpunt in een debat over fintech-regulering.

Theorie & uitleg

Hoe gaan scholieren eigenlijk om met geld? Het **Nibud** (Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting) onderzoekt dat regelmatig. Hieronder zie je uitkomsten van het onderzoek Betaalgedrag scholieren 2025 .

Bron: Nibud, Rapport Betaalgedrag scholieren (maart 2025). Online enquête onder 1.546 scholieren van 12 tot 18 jaar (vmbo, havo en vwo), afgenomen in november en december 2024.

Uitkomst	Scholieren	Toelichting
Checkt minstens één keer per week het saldo op de bankrekening	66%	In 2020: 50%
Weet hoeveel contant geld hij of zij heeft	43%	
Gebruikt betaalverzoekjes (zoals Tikkie)	75%	Gemiddeld zo'n 20 verzoekjes per maand
Betaalt betaalverzoekjes niet altijd	33%	
Komt weleens geld tekort	ruim 50%	
Gebruikt achteraf betalen	13%	Terwijl het pas vanaf 18 jaar mag
Van de scholieren die achteraf betalen: weet niet dat je 18 moet zijn	meer dan 50%	
Van de scholieren die achteraf betalen: betaalde weleens te laat	bijna 25%	

Definitie: besteedbaar inkomen

Ruim de helft van de scholieren komt weleens geld tekort. Of je uitkomt, hangt af van je **besteedbaar inkomen** : het inkomen dat je overhoudt om uit te geven of te sparen, nadat belastingen en premies zijn betaald. Voor de meeste scholieren is dat hun zakgeld, hun kleedgeld en wat ze netto met een bijbaan verdienen. Geef je in een maand meer uit dan je besteedbaar inkomen, dan heb je een tekort: je moet dan spaargeld gebruiken of lenen, bijvoorbeeld met achteraf betalen.

Tweede bron: de AFM over minderjarigen

De Autoriteit Financiële Markten (AFM) ontdekte in 2024 dat minderjarigen in één jaar bijna **600.000 keer** iets kochten met "koop nu, betaal later", voor gemiddeld zo'n €50 per aankoop. Dat mocht toen al niet: je moest 18 zijn. Jongeren vulden vaak gewoon een andere geboortedatum in, en soms werd er helemaal niet naar de leeftijd gevraagd. In de meeste leeftijdsgroepen kreeg ruim 1 op de 10 gebruikers extra kosten omdat ze te laat betaalden.

Scholieren en geld: een paar uitkomsten op een rij (Nibud, 2025)

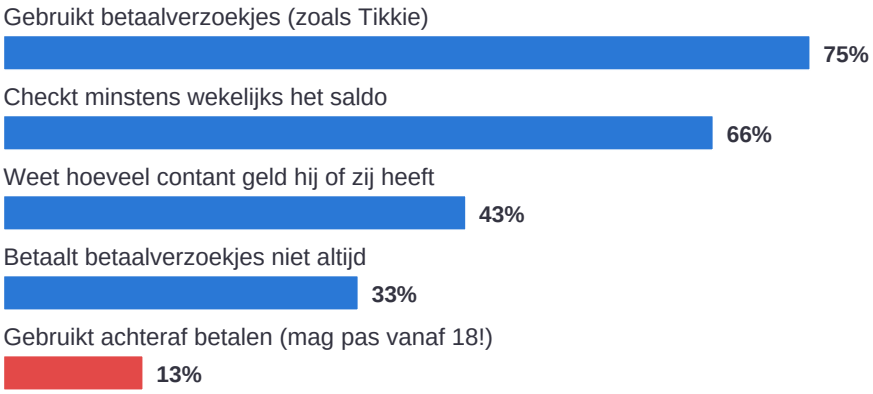

Bron: Nibud, Betaalgedrag scholieren (maart 2025); 1.546 scholieren van 12 tot 18 jaar

Wat laat deze dataset níet zien?

De Nibud-cijfers komen uit een online enquête onder ruim 1.500 scholieren: een dataset. Elke dataset geeft een beperkt beeld van de werkelijkheid. Stel daarom altijd deze vragen:

- **Wie deed er mee, en wie niet?** Zijn alle soorten scholieren goed vertegenwoordigd?
- **Is het eerlijk ingevuld?** Over schulden geven mensen niet altijd een eerlijk antwoord (sociaal wenselijke antwoorden).
- **Wat is er níet gevraagd?** Een enquête meet alleen wat erin wordt gevraagd: het waarom achter een schuld zie je bijvoorbeeld niet.
- **Wie maakte het onderzoek?** Het Nibud is onafhankelijk; een onderzoek van een achteraf-betaalbedrijf zelf zou je kritischer moeten lezen.

Doordenker: Wat zeggen de cijfers wél, en wat niet?

Voor wie verder wil denken · geen toetsstof

De AFM ontdekte dat minderjarigen in één jaar bijna 600.000 keer iets kochten met "koop nu, betaal later", voor gemiddeld zo'n €50,- per aankoop. Een klasgenoot concludeert: "Dus bijna 600.000 Nederlandse jongeren betalen achteraf."

1. Maak een schatting: voor hoeveel euro kochten minderjarigen in dat jaar met achteraf betalen? Leg uit waarom je uitkomst een schatting is.
2. Klopt de conclusie van je klasgenoot? Leg uit wat het verschil is tussen het aantal aankopen en het aantal jongeren.
3. Vanaf 20 november 2026 verbiedt Nederland achteraf betalen voor minderjarigen. Geef één argument vóór en één argument tégen zo'n verbod. Welk argument vind jij het sterkst, en waarom?

Kernbegrippen

Besteedbaar inkomen

Het inkomen dat je overhoudt om uit te geven of te sparen, nadat belastingen en premies zijn betaald. Voor scholieren meestal zakgeld, kleedgeld en het nettoloon van een bijbaan.

Betalingsachterstand

Een rekening die je niet op tijd hebt betaald.

Fintech

Bedrijven die financiële diensten aanbieden met behulp van technologie, zoals Klarna.

Financiële geletterdheid

Kennis en vaardigheden om verstandige keuzes te maken over geld.

Oefeningen & rekenopdrachten

Brons: Kennis & Begrip

1. Hoeveel procent van de scholieren gebruikt achteraf betalen volgens het Nibud-onderzoek, en waarom is dat opvallend?

2. Wat houdt de CCD2-richtlijn in, en per wanneer gaat deze gelden voor BNPL-aanbieders zoals Klarna?

3. Noem twee argumenten vóór en twee argumenten tegen een strengere leeftijdscontrole (met een officieel ID) bij achteraf betalen.

4. Wat is een Debathal-stelling, en hoe verschilt die van een gewone vraag?

5. Noem één gegeven uit de Nibud-tabel dat jou het meest verbaast, en leg in één zin uit waarom.

Zilver: Toepassing & Rekenen

6. "Bijna 25% van de scholieren die achteraf betalen, betaalde weleens te laat." Hoeveel procent van álle scholieren is dat ongeveer? Leg uit waarom je dit onderscheid moet maken.

7. Het Nibud-onderzoek is een online enquête waarin scholieren zelf vertellen hoe ze met geld omgaan. Noem twee redenen waarom de echte cijfers anders kunnen zijn.

8. Beargumenteer met economische begrippen (bijvoorbeeld transactiekosten of welvaart) waarom een waarschuwingsscherm vóór een BNPL-aankoop wel of niet effectief zou kunnen zijn.

9. Waarom kan striktere regelgeving (zoals CCD2) tegelijk consumenten beschermen én bedrijven op kosten jagen? Noem voor beide een voorbeeld.

10. Leg uit waarom het belangrijk is om bij een debat naar de bron van je cijfers te kijken (bijvoorbeeld Nibud versus een willekeurige website).

11. Bedenk een tegenargument op de stelling dat betaaldiensten de leeftijd verplicht met een officieel ID moeten controleren.

Goud: Analyse & Evaluatie – de uitdaging

12. Weeg de drie stellingen uit de Debathal tegen elkaar af: welke stelling zou volgens jou het meeste effect hebben op het verminderen van jongerenschulden, en waarom?

13. Analyseer of financiële regelgeving (zoals CCD2) een oplossing is voor het onderliggende probleem (nudging en impulsaankopen) of slechts de gevolgen ervan beperkt.

14. Beoordeel: is het rechtvaardig dat fintech-bedrijven strenger gereguleerd worden dan traditionele winkels die ook op afbetaling verkopen? Onderbouw met een economisch argument.

Extra rekenopdrachten

Niveau 2F

1. [2F] Een festivalticket kost €45,-. Bij vroegboeken krijg je 12% korting. Wat betaal je?

Antwoord (€): _____

2. [2F] Je spaart voor een fiets van €250,-. Je hebt al €70,- gespaard en legt €18,- per week opzij. Hoeveel weken duurt het nog?

Antwoord (weken): _____

3. [2F] Een streaming-abonnement kost €9,99 per maand. Wat kost een heel jaar (12 maanden)?

Antwoord (€): _____

4. [2F] Bij een sportwinkel is alles 25% afgeprijsd. Een paar schoenen kostte €80,-. Wat is de nieuwe prijs?

Antwoord (€): _____

5. [2F] Je wisselt €50,- om tegen een wisselkoers van 1,08. Hoeveel krijg je in de andere munt?

Antwoord: _____

6. [2F] Een pizza van €14,- wordt door 4 vrienden gelijk betaald. Hoeveel betaalt ieder?

Antwoord (€): _____

7. [2F] Een spaarrekening geeft 2% rente per jaar over €300,-. Hoeveel rente krijg je na 1 jaar?

Antwoord (€): _____

8. [2F] Je koopt een jas van €120,- met twee kortingscodes na elkaar: eerst 10%, dan nog eens 5% over het nieuwe bedrag. Wat betaal je?

Antwoord (€): _____

9. [2F] Een treinkaartje kost €11,20. Met een kortingskaart betaal je 60% van de prijs. Hoeveel betaal je?

Antwoord (€): _____

10. [2F] Je verdient €7,50 per uur met een bijbaantje en werkt 6 uur per week. Hoeveel verdien je in 4 weken?

Antwoord (€): _____

Niveau 3F

1. [3F] Je hebt een schuld van €150,-. Deze wordt 2 jaar achter elkaar verhoogd met 4% rente per jaar (rente-op-rente). Wat is de schuld na 2 jaar?

Antwoord (€): _____

2. [3F] Een spaarbedrag van €800,- staat 3 jaar vast tegen 2% rente per jaar (rente-op-rente, jaarlijks bijgeschreven). Hoeveel staat er na 3 jaar op de rekening?

Antwoord (€): _____

3. [3F] Drie vrienden verdelen een schuld van €180,- in de verhouding 2 : 3 : 4. Hoeveel euro betaalt de persoon met het grootste aandeel?

Antwoord (€): _____

4. [3F] Een winkel geeft eerst 20% korting en daarna nog eens 5% extra korting over het verlaagde bedrag, op een jas van €90,-. Wat betaal je?

Antwoord (€): _____

5. [3F] Je inkomen daalt met 15% en stijgt vervolgens weer met 15% (over het nieuwe, lagere bedrag). Je begon met €200,-. Hoeveel heb je nu?

Antwoord (€): _____

6. [3F] Je staat €90,- rood (saldo -€90,-). Er wordt €35,- bijgeschreven. Wat is het nieuwe saldo? (vul een negatief getal in als je nog rood staat)

Antwoord (€): _____

7. [3F] Spaarpot A groeit van €40,- naar €52,-. Spaarpot B groeit van €120,- naar €138,-. Vul het groeipercentage in van de pot met de hoogste procentuele groei.

Antwoord (%): _____

8. [3F] Een recept voor 4 personen kost €18,- aan boodschappen. Je kookt voor 10 personen, in gelijke verhouding. Hoeveel kosten de boodschappen dan?

Antwoord (€): _____

9. [3F] Je leent €250,- en betaalt na een jaar in totaal €272,50 terug. Welk rentepercentage heb je betaald?

Antwoord (%): _____

10. [3F] Een winkel verhoogt eerst de prijs van een product met 10%, en verlaagt die nieuwe prijs vervolgens weer met 10%. Het product kostte oorspronkelijk €50,-. Wat is de uiteindelijke prijs?

Antwoord (€): _____

THEMA 2

Fatbikes, ongelukken & diefstal

Financiële risico's & verzekeren

Les 2.1 — Onzekerheid en risico: de opmars van de fatbike

Leerdoel: Je legt het verschil uit tussen onzekerheid en risico. Je herkent onzekerheid en risico in cijfers over fatbike-ongelukken en -diefstal.

Theorie & uitleg

Een paar jaar geleden zag je ze bijna nergens. Nu staan ze bij elke middelbare school: dikke, zware elektrische fietsen met brede banden, populair bekend als de **fatbike** . Ze zien er stoer uit en gaan hard, en dat is precies het probleem. In één meetweek in het najaar van 2024 kwamen er 96 fatbikers op de spoedeisende hulp terecht; bijna de helft was 12 tot 15 jaar oud. VeiligheidNL schat dat het om zo'n 5.000 fatbikers per jaar gaat. Van hen moest 22% worden opgenomen in het ziekenhuis, meer dan bij gewone fietsers (13%). Ook rechtsbijstandverzekeraar DAS kreeg steeds meer verkeerszaken met een fatbike binnen: 7 in 2022, 238 in 2024 en 501 in 2025. Daarnaast zijn fatbikes een geliefd doelwit voor dieven: duur, in trek, en niet altijd goed op slot.

Voor verzekeraars is dit een lastig plaatje. Zij moeten inschatten hoe vaak er iets misgaat, en hoe duur dat gemiddeld uitpakt. Daarvoor gebruiken economen en verzekeraars twee begrippen die op het eerste gezicht op elkaar lijken, maar heel verschillend zijn: **onzekerheid** en **risico** .

Definitie: onzekerheid versus risico

Onzekerheid betekent dat je niet weet wat er gaat gebeuren, én de kans erop niet (goed) kunt berekenen. Bijvoorbeeld: gaat er dit jaar een compleet nieuw type vervoermiddel de fatbike verdringen? Dat weet niemand, en er zijn geen betrouwbare cijfers om een kans op te plakken.

Risico is anders: dan weet je ook niet zeker wát er gebeurt, maar je kunt wél een **kans** berekenen op basis van cijfers uit het verleden. "Hoe groot is de kans dat mijn fatbike dit jaar wordt gestolen?" is een risico: verzekeraars kunnen dat schatten met data over duizenden andere fatbike-eigenaren.

Verzekeren kan alleen bij **risico** , niet bij pure onzekerheid. Een verzekeraar heeft cijfers nodig om een eerlijke prijs te kunnen berekenen.

Formule: risico = kans × gevolg

Economen drukken risico vaak uit als: **Risico = Kans op een gebeurtenis × Gevolg (schadebedrag)** . Een kleine kans op een heel dure schade kan daardoor een groter risico vormen dan een grote kans op een kleine schade.

Voorbeeld: Stel de kans dat jouw fatbike dit jaar wordt gestolen is 15%, en een nieuwe fatbike kost gemiddeld €1.400,-. Het verwachte schadebedrag is dan 0,15 × €1.400 = **€210,-** per fatbike-eigenaar, per jaar.

Definitie: risico geldt voor de groep, niet voor het individu

Het risico dat een verzekeraar berekent, is een **gemiddelde over een grote groep** mensen. Voor jou als individu blijft het gewoon toeval of je dit jaar wél of geen schade hebt: het gemiddelde zegt iets over de groep als geheel, niet over wat er met jou persoonlijk gebeurt.

Waarom cijfers alleen niet genoeg zijn

Verzekeraars gebruiken **statistiek van grote groepen** om een kans te schatten: hoe meer fatbike-eigenaren ze in hun bestand hebben, hoe betrouwbaarder hun schatting van het gemiddelde risico. Bij een kleine groep kan toeval de uitkomst flink laten afwijken; bij een heel grote groep middelt dat toeval beter uit.

Op de spoedeisende hulp: hoeveel procent moest worden opgenomen?

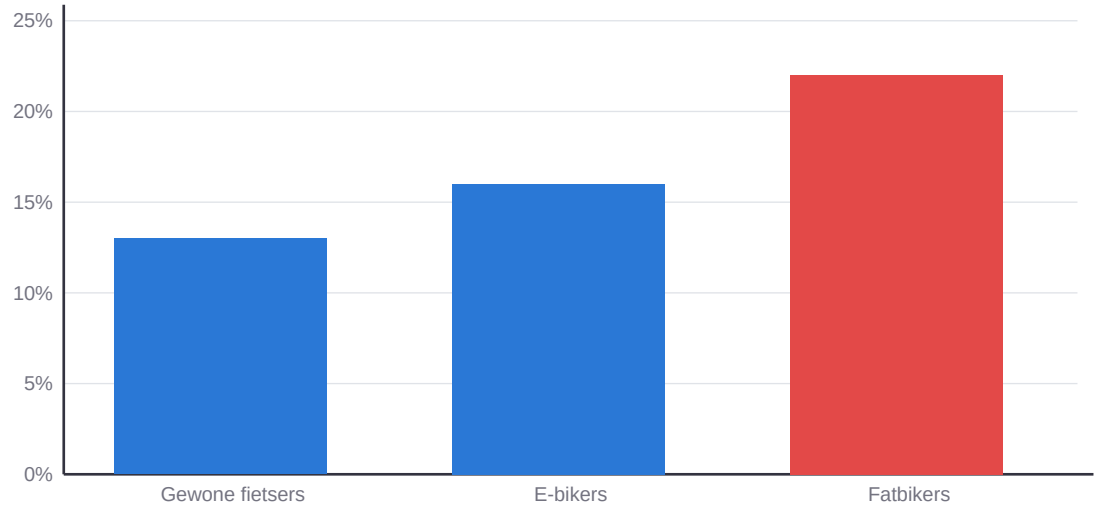

Bron: VeiligheidNL, meetweek 30 september – 6 oktober 2024

Risico = kans × gevolg (voorbeeld uit de les)

	Kans	Gevolg (schade)	Risico per eigenaar per jaar
Diefstal fatbike	15% = 0,15	€ 1.400	0,15 × € 1.400 = € 210

Doordenker: Groot risico, kleine kans

Voor wie verder wil denken · geen toetsstof

Sem (15) heeft een telefoon en een fatbike. De kans dat zijn telefoonscherm dit jaar breekt, is 20%; een nieuw scherm kost €150,-. De kans dat hij dit jaar met zijn fatbike iemand zo raakt dat hij de schade moet betalen, is 0,5%; de schade is dan gemiddeld €20.000,-.

Alle getallen zijn verzonnen, alleen voor deze opdracht.

1. Bereken voor allebei het risico met de formule risico = kans × gevolg.
2. Sem zegt: "Mijn scherm gaat veel vaker kapot, dus dáár moet ik me tegen verzekeren." Leg uit waarom dat niet klopt.
3. Is het volgende een risico of onzekerheid? Leg uit. (1) De kans dat een fiets in Amsterdam dit jaar wordt gestolen. (2) Of er over 30 jaar nog fatbikes bestaan.

Kernbegrippen

Onzekerheid

Je weet niet wat er gaat gebeuren, en je kunt er geen betrouwbare kans op berekenen.

Risico

Je weet niet zeker wat er gebeurt, maar je kunt op basis van cijfers uit het verleden wel een kans berekenen.

Kans

De geschatte waarschijnlijkheid dat een bepaalde gebeurtenis plaatsvindt, vaak uitgedrukt in een percentage.

Verwacht schadebedrag

Het gemiddelde bedrag aan schade dat je op basis van kans en gevolg kunt verwachten: kans × gevolg.

Risico geldt voor de groep, niet voor het individu

Het risico dat een verzekeraar berekent is een gemiddelde over een grote groep; voor één persoon blijft het toeval of hij dit jaar wel of geen schade heeft.

Statistiek van grote groepen (Doordenker)

Het principe dat een geschatte kans betrouwbaarder wordt naarmate deze op een grotere groep mensen of gebeurtenissen is gebaseerd.

Oefeningen & rekenopdrachten

Brons: Kennis & Begrip

1. Leg het verschil uit tussen 'onzekerheid' en 'risico'.

2. Waarom kan een verzekeraar iets verzekeren dat een risico is, maar niet iets dat pure onzekerheid is?

3. Noem twee redenen waarom het aantal fatbike-ongelukken de afgelopen jaren zo sterk is gestegen.

4. Wat is het verwachte schadebedrag, en hoe bereken je het?

5. Waarom kan een verzekeraar geen premie berekenen voor iets dat pure onzekerheid is?

Zilver: Toepassing & Rekenen

6. Een fatbike van €1.200,- heeft 10% kans om dit jaar gestolen te worden. Bereken het verwachte schadebedrag.

7. Leg uit waarom 'risico = kans × gevolg' betekent dat een kleine kans op een grote schade soms zwaarder telt dan een grote kans op kleine schade.

8. Waarom is het voor een individuele fatbike-eigenaar nog steeds onzeker of hij dit jaar wel of geen schade heeft, ook al kent de verzekeraar het gemiddelde risico van de groep?

9. Noem een voorbeeld van onzekerheid (niet-verzekerbaar) en een voorbeeld van risico (wel-verzekerbaar) rondom fatbikes.

10. Een fatbike van €900,- heeft 15% kans om dit jaar schade op te lopen. Bereken het verwachte schadebedrag.

11. Leg uit waarom individuele pech niet betekent dat het berekende risico van de verzekeraar fout is.

Goud: Analyse & Evaluatie – de uitdaging

12. Beoordeel: is het stijgende aantal fatbike-ongelukken vooral een gevolg van meer fatbikes op straat, of van gevaarlijker gedrag? Onderbouw met een economisch argument.

13. Leg uit waarom verzekeraars grote hoeveelheden data nodig hebben om onzekerheid om te zetten in een berekenbaar risico.

14. Verzekeraar A verzekert 50 fatbikes, verzekeraar B verzekert 50.000 fatbikes. Welke verzekeraar kan het risico waarschijnlijk betrouwbaarder inschatten, en waarom?

Les 2.2 — Hoe verzekeren werkt: risicospreiding & solidariteit

Leerdoel: Je legt uit hoe een verzekering risico's spreidt over een grote groep mensen. Je legt uit waarom hiervoor solidariteit tussen verzekerden nodig is.

Theorie & uitleg

Stel: jij en 199 andere fatbike-eigenaren hebben allemaal 15% kans dat jullie dit jaar slachtoffer worden van diefstal, met een schadebedrag van gemiddeld €600,-. Zonder verzekering moet die ene onfortuinlijke groep in hun eentje het volledige bedrag dragen: een flinke tegenvaller. Een verzekering lost dit op door het risico te **spreiden** over de hele groep.

Definitie: risicospreiding

Risicospreiding betekent dat een verzekeraar de risico's van heel veel mensen samenvoegt in één grote **pool** . In plaats van dat een paar mensen een hele grote schade zelf moeten betalen, betaalt iedereen in de pool vooraf een klein, voorspelbaar bedrag: de **premie** . Van die premies wordt de schade van de mensen die pech hebben, uitgekeerd.

Risicospreiding werkt het best als het risico van de deelnemers **onafhankelijk** van elkaar is: als bijvoorbeeld álle fatbikes in Nederland tegelijk gestolen zouden worden (bijvoorbeeld door een systeemfout die alle sloten opent), werkt spreiding niet meer.

Definitie: solidariteit binnen een verzekering

Omdat vooraf niet bekend is wíe er dit jaar pech heeft, betalen ook de mensen die geen schade krijgen mee aan de schade van de mensen die dat wel hebben. Dat principe heet **solidariteit** : de veilige rijder met een stevig slot betaalt mee aan de schade van een onvoorzichtige rijder zonder slot, simpelweg omdat ze in dezelfde pool zitten.

Zonder die solidariteit zou iedereen zijn eigen risico zelf moeten dragen, en zou een verzekering niet kunnen bestaan: het hele idee van verzekeren is juist dat je risico's met elkaar deelt.

Burgerschap — Je mag meedoen

Solidariteit is meedoen met een groep, ook als je zelf even geen voordeel hebt. Jij betaalt mee aan een ander z'n pech, in het vertrouwen dat de groep er ook voor jou is als het jou overkomt.

Formule: premie per deelnemer

Een verzekeraar rekent bovenop de verwachte schadelast een **kostenopslag** : een percentage voor de eigen kosten (administratie, personeel) en winst van de verzekeraar. De premie per deelnemer wordt dan:

Premie per deelnemer = (Totale schadelast × (1 + kostenopslag)) / aantal deelnemers

Voorbeeld: Een pool van 100 fatbike-eigenaren heeft een totale schadelast van €5.000,-. Bij 20% kostenopslag: €5.000 × 1,20 = €6.000,-. Gedeeld door 100 deelnemers is dat **€60,-** premie per persoon.

Adverse selectie

Adverse selectie (averechtse selectie): vooral mensen met een hóóg risico (bijvoorbeeld een dure fatbike in een grote stad, zonder slot) sluiten een verzekering af, terwijl mensen met een laag risico dat vaker laten zitten. Blijft dit onopgemerkt, dan stijgen de gemiddelde kosten in de pool, en moet de premie voor iedereen omhoog.

Stel: een verzekeraar rekent één vaste premie van €80,- per jaar, gebaseerd op een gemiddeld risico. Eigenaren met een goedkope, veilig gestalde fatbike vinden dat te duur en haken af. Eigenaren met een dure fatbike in een diefstalgevoelige buurt vinden €80,- juist voordelig en blijven allemaal verzekerd. Het gevolg: de overgebleven groep bestaat nu vooral uit hoog-risico klanten, de werkelijke schadelast per verzekerde stijgt, en de verzekeraar moet de premie verhogen — waarna weer de minst risicovolle klanten uit de resterende groep afhaken. Zo kan een neerwaartse spiraal ontstaan, tenzij de verzekeraar de premie beter afstemt op het individuele risico (les 2.3).

200 fatbike-eigenaren, 15% kans op diefstal, schade € 600

	Zonder verzekering	Met verzekering (risicospreiding)
Aantal diefstallen (15% van 200)	30	30
Totale schade	30 × € 600 = € 18.000	30 × € 600 = € 18.000
Wat betaalt een pechvogel?	€ 600	€ 90 premie
Wat betaalt iemand zonder pech?	€ 0	€ 90 premie

Met verzekering betaalt iedereen vooraf een klein, voorspelbaar bedrag: € 18.000 ÷ 200 = € 90 (zonder kostenopslag).

Waaruit bestaat de premie? Pool van 100 eigenaren, € 5.000 schade, 20% kostenopslag

Doordenker: Waarom een grote pool veiliger is

Voor wie verder wil denken · geen toetsstof

Twee verzekeringspools verzekeren fatbikes. In pool A zitten 10 deelnemers, in pool B 1.000 deelnemers. In beide pools is de kans op diefstal 10% en kost een nieuwe fatbike €1.000,-. Reken zonder kostenopslag.

1. Bereken de premie per deelnemer als de verzekeraar uitgaat van precies 10% diefstal. Is die in beide pools hetzelfde?
2. In pool A worden dit jaar door toeval 3 fatbikes gestolen. Hoe hoog had de premie moeten zijn om alle schade te betalen?
3. In pool B worden dit jaar 110 fatbikes gestolen. Hoe hoog had de premie hier moeten zijn?
4. Leg met je antwoorden uit waarom een verzekeraar liever een grote pool heeft dan een kleine.

Kernbegrippen

Risicospreiding
Het samenvoegen van de risico's van veel mensen in één pool, zodat niemand een grote schade alleen hoeft te dragen.

Verzekeringspool
De groep verzekerden waarover een verzekeraar het risico spreidt.

Premie
Het bedrag dat een verzekerde periodiek betaalt aan de verzekeraar.

Kostenopslag
Het percentage dat een verzekeraar bovenop de verwachte schadelast rekent, voor eigen kosten (administratie, personeel) en winst.

Solidariteit
Het principe dat verzekerden zonder schade meebetalen aan de schade van verzekerden die wel pech hebben.

Adverse selectie
Het verschijnsel dat vooral mensen met een hoog risico een verzekering afsluiten, terwijl mensen met een laag risico dat vaker overslaan.

Oefeningen & rekenopdrachten

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is de economische definitie van 'risicospreiding'?

2. Leg uit wat 'solidariteit' binnen een verzekering betekent, met een voorbeeld van fatbikes.

3. Waarom werkt risicospreiding het beste als de risico's van de deelnemers onafhankelijk van elkaar zijn?

4. Wat is een verzekeringspool?

5. Waarom betaal je premie, ook als je zelf nooit schade hebt?

Zilver: Toepassing & Rekenen

6. Een pool van 300 fatbike-eigenaren heeft 10% kans op diefstal per jaar, met een gemiddeld schadebedrag van €650,-. Bereken de totale schadelast van de pool.

7. Bereken bij de vorige vraag de premie per deelnemer, als de verzekeraar 25% kostenopslag rekent.

8. Leg uit waarom een verzekeraar met veel deelnemers in de pool een stabielere premie kan aanbieden dan een verzekeraar met weinig deelnemers.

9. Een pool van 200 fatbike-eigenaren heeft 8% kans op diefstal per jaar, met een gemiddeld schadebedrag van €700,-. Bereken de totale schadelast van de pool.

10. Bereken bij de vorige vraag de premie per deelnemer, als de verzekeraar 20% kostenopslag rekent.

Goud: Analyse & Evaluatie – de uitdaging

11. (Verdieping) Wat is 'adverse selectie', en hoe kan dit een verzekeringspool voor fatbikes ondermijnen?

12. Beoordeel de stelling: "Risicospreiding is altijd eerlijk, omdat iedereen dezelfde premie betaalt." Onderbouw je antwoord.

13. Leg uit hoe risicospreiding en solidariteit met elkaar samenhangen, en waarom je de een niet zonder de ander kunt hebben.

14. Een verzekeraar overweegt twee aparte pools: één voor fatbikes in grote steden en één voor fatbikes op het platteland. Leg uit wat dit doet met de solidariteit tussen die twee groepen, en met de premie in elke pool.

Rekenopdrachten

1. Een pool van 200 fatbike-eigenaren heeft 8% kans op diefstal per jaar. Hoeveel schadegevallen worden er verwacht?

Antwoord: _____

2. Bij 16 schadegevallen van gemiddeld €500,- per geval: wat is de totale schadelast?

Antwoord (€): _____

3. De verzekeraar rekent 20% kostenopslag (een extra bedrag voor zijn eigen kosten) over een schadelast van €8.000,-. Wat is het totale bedrag dat verdeeld moet worden?

Antwoord (€): _____

4. Verdeel €9.600,- over 200 deelnemers. Wat is de premie per persoon?

Antwoord (€): _____

5. Een pool van 150 mensen heeft een premie van €60,- per persoon. Wat is de totale premieopbrengst van de pool?

Antwoord (€): _____

6. Van de €9.000,- premieopbrengst gaat 25% naar bedrijfskosten en winst. Hoeveel euro blijft er over voor schade-uitkeringen?

Antwoord (€): _____

7. Een fatbike kost €900,- en heeft 12% kans op diefstal dit jaar. Wat is het verwachte schadebedrag?

Antwoord (€): _____

8. In een pool van 400 mensen hebben 32 mensen dit jaar schade. Wat is dit als percentage van de pool?

Antwoord (%): _____

9. Een verzekeraar verhoogt het aantal deelnemers van 100 naar 250, bij gelijkblijvend risicopercentage van 10%. Hoeveel schadegevallen worden er dan verwacht (in plaats van 10)?

Antwoord: _____

10. Een pool van 80 mensen heeft een totale schadelast (inclusief opslag) van €4.800,-. Wat is de premie per persoon?

Antwoord (€): _____

31. In een pool van 500 deelnemers betaalt iedereen €72,- premie. Daarin zit 20% kostenopslag bovenop de schadelast. Hoe groot is de verwachte schadelast (zonder opslag) van de hele pool?

Antwoord (€): _____

32. Een pool heeft 250 deelnemers. De kans op schade is 8%, het gemiddelde schadebedrag €1.200,- en de kostenopslag 25%. Bereken de premie per deelnemer.

Antwoord (€): _____

33. Een verzekeraar ging uit van 5% diefstal bij fatbikes van €1.500,- en rekende 20% kostenopslag. Achteraf blijkt de kans 6% te zijn. Met hoeveel procent moet de premie stijgen?

Antwoord (%): _____

Les 2.3 — Premieberekening: wie betaalt hoeveel en waarom?

Leerdoel: Je legt uit welke risicofactoren de premie van een verzekering beïnvloeden. Je berekent een premie op basis van die risicofactoren. Je legt uit waarom een opgevoerde fatbike een groot financieel risico is voor jou en je ouders.

Theorie & uitleg

Niet elke fatbike-eigenaar betaalt evenveel premie. Een 13-jarige zonder slot in de grote stad betaalt vaak veel meer dan een 18-jarige met een stevig slot op het platteland, voor precies dezelfde fatbike. Dat is geen willekeur: verzekeraars baseren de premie op **risicofactoren** , kenmerken die de kans op schade of diefstal beïnvloeden.

Definitie: risicofactor en premie

Een **risicofactor** is een kenmerk dat de kans op schade groter of kleiner maakt, bijvoorbeeld leeftijd, woonplaats, of het wel/niet hebben van een goedgekeurd slot. De **premie** is het bedrag dat een verzekerde periodiek betaalt, gebaseerd op het verwachte risico plus een opslag voor de kosten en winst van de verzekeraar.

Voorbeeld: Een basispremie van €120,- kan bij een hoog-risicoprofiel (jonge bestuurder, geen slot, grote stad) oplopen tot ver boven de €200,-, terwijl een laag-risicoprofiel juist korting krijgt.

Burgerschap — Je mag jezelf zijn

Een premie is gebaseerd op de gemiddelde risicogroep waar jij in valt, bijvoorbeeld je leeftijd of woonplaats. Maar jij bent meer dan dat gemiddelde: hoe jij zelf met je fatbike omgaat, blijft jouw eigen keuze.

Mag een verzekeraar iedereen een andere premie geven?

Artikel 1 van de **Grondwet** zegt dat iedereen in Nederland in gelijke gevallen gelijk wordt behandeld, en dat discriminatie verboden is. Toch betaalt niet iedereen dezelfde premie. Hoe kan dat?

Verschil maken naar **leeftijd, woonplaats of schadeverleden** mag, omdat de kans op schade daar aantoonbaar verschilt: het zijn geen "gelijke gevallen". Maar er zijn grenzen. Na een uitspraak van het Europese Hof van Justitie (2011) mogen verzekeraars in de EU sinds 21 december 2012 **mannen en vrouwen geen verschillende premie** meer geven, ook niet als hun gemiddelde risico verschilt. De rechter vond gelijke behandeling hier belangrijker.

Ook een kenmerk als postcode ligt gevoelig: sommige mensen vinden dat premies per wijk oneerlijk kunnen uitpakken voor wie in een wijk woont met veel schade of diefstal, ook als je zelf heel voorzichtig bent. Hier botsen twee waarden: **eerlijk naar risico** en **gelijke behandeling** .

Wie rekent je premie uit: een regel of een AI-systeem?

De formule hierboven is een **regelgebaseerd systeem** : mensen hebben de regels bedacht ("jong: × 1,5"), en de computer voert ze precies uit. Je kunt altijd terugzien waarom een premie zo hoog is.

Steeds meer bedrijven gebruiken daarnaast **AI-systemen die op statistiek zijn gebaseerd** . Zo'n

systeem krijgt duizenden oude schadegevallen en zoekt daar zelf patronen in. Daarmee voorspelt het de kans dat jij schade hebt. Dat kan nauwkeuriger zijn, maar heeft twee beperkingen: het is vaak lastig uit te leggen waarom het systeem tot een uitkomst komt, en het neemt ook de oneerlijke patronen over die in de oude gegevens zitten.

Neemt een computer helemaal zelf een belangrijk besluit over jou? Dan heb je volgens de privacywet (AVG) in de meeste gevallen het recht om een mens ernaar te laten kijken.

Formule: premie berekenen met risicofactoren

Elke risicofactor wordt uitgedrukt als een **vermenigvuldigingsfactor** : hoger dan 1 verhoogt de premie, lager dan 1 verlaagt de premie (0,85 betekent 15% korting), en precies 1 verandert niets. Je begint bij de basispremie en vermenigvuldigt die met elke factor die van toepassing is:

Premie = Basispremie × factor 1 × factor 2 × ...

Voorbeeld: Basispremie €160,-, leeftijdsfactor 1,5 (12-14 jaar), gebiedsfactor 1,3 (grote stad). Premie = €160 × 1,5 × 1,3 = **€312,-** .

Waarom weigeren sommige verzekeraars fatbikes?

Een fatbike die aan de regels voldoet, is wettelijk gewoon een (elektrische) fiets. Een diefstalverzekering is dan niet verplicht, maar een keuze. Juist doordat het risico op diefstal en op ernstige ongelukken bij fatbikes zo veel hoger ligt dan bij een gewone fiets, schatten sommige verzekeraars het risico simpelweg te hoog en te onvoorspelbaar in om nog een betaalbare premie aan te kunnen bieden. Ze weigeren dan liever, stellen strenge eisen (zoals twee goedgekeurde sloten), of vragen een premie die de meeste klanten afschrikt.

Definitie: eigen risico

Het **eigen risico** is het bedrag dat de verzekerde bij schade altijd zelf betaalt, voordat de verzekeraar de rest vergoedt. Een hoger eigen risico verlaagt de premie, omdat de verzekerde zelf een deel van het risico blijft dragen.

Eigen risico als sturingsmiddel

Een eigen risico beperkt ook **moreel wangedrag** (waar je in de volgende les meer over leert): als je zelf een deel van de schade betaalt, blijf je voorzichtiger — bijvoorbeeld door je fatbike toch op slot te zetten, ook al ben je verzekerd.

Dezelfde fatbike, een andere premie (basispremie € 160)

Profiel	Factoren	Premie per jaar
Jonge rijder (13 jaar), grote stad	€ 160 × 1,5 × 1,3	€ 312
Rijder van 16, kleine stad	€ 160 × 1,2 × 1,0	€ 192
Rijder van 18, dorp, goedgekeurd slot	€ 160 × 1,0 × 0,9 × 0,85	€ 122,40

Factor groter dan 1 = duurder, kleiner dan 1 = korting. De eerste regel is het voorbeeld uit de les; de andere factoren zijn verzonnen.

Premie per jaar per risicoprofiel

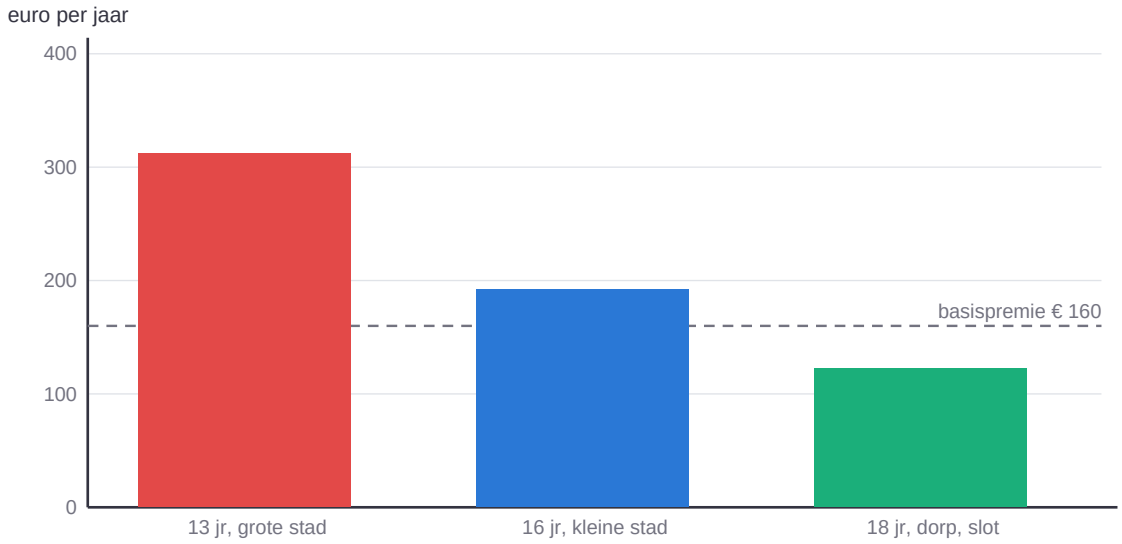

Doordenker: Kies je eigen risico

Voor wie verder wil denken · geen toetsstof

Noor kan kiezen uit twee fatbikeverzekeringen. Polis A: premie €96,- per jaar, geen eigen risico. Polis B: premie €72,- per jaar, eigen risico €150,- per schadegeval. De kans dat Noor in een jaar schade claimt, is 10%.

1. Hoeveel premie bespaart Noor per jaar met polis B?
2. Hoeveel jaar zonder schade duurt het voordat die besparing het eigen risico van één schadegeval heeft goedgemaakt?
3. Bereken het verwachte bedrag aan eigen risico per jaar bij polis B (kans × gevolg). Welke polis is op de lange duur gemiddeld goedkoper?
4. Geef een reden waarom iemand tóch voor polis A kiest.

Kernbegrippen

Risicofactor
Een kenmerk dat de kans op schade groter of kleiner maakt, zoals leeftijd, woonplaats of het gebruik van een slot.

Premiedifferentiatie
Het aanpassen van de premie aan het individuele risicoprofiel van de verzekerde.

Eigen risico
Het bedrag dat een verzekerde bij schade altijd zelf betaalt, voordat de verzekeraar de rest vergoedt.

Basispremie
Het uitgangsbedrag van de premie, vóórdat risicofactoren worden toegepast.

Aansprakelijkheid

De plicht om de schade te betalen die jij bij een ander veroorzaakt. Tot 14 jaar zijn je ouders aansprakelijk, bij 14 en 15 jaar in principe ook, vanaf 16 jaar ben je dat zelf.

Aansprakelijkheidsverzekering (AVP)

Verzekering die de schade betaalt die jij per ongeluk bij een ander veroorzaakt. Schade met een motorrijtuig, zoals een opgevoerde fatbike, valt er niet onder.

Oefeningen & rekenopdrachten

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is een 'risicofactor'? Noem twee voorbeelden die relevant zijn bij een fatbikeverzekering.

2. Waarom betaalt een jongere bestuurder vaak een hogere premie dan een volwassen bestuurder, voor dezelfde fatbike?

3. Waarom weigeren sommige verzekeraars fatbikes te verzekeren?

4. Wat is het effect van een goedgekeurd slot op de premie van een fatbikeverzekering?

5. Noem twee risicofactoren die de premie van een fatbikeverzekering kunnen verhogen.

6. Wanneer is een fatbike wettelijk geen fiets meer, maar een motorrijtuig (net als een brommer)?

7. Een verzekeraar mag de premie laten afhangen van je leeftijd, maar niet van je geslacht. Leg uit waarom leeftijd wél mag.

Zilver: Toepassing & Rekenen

8. Een fatbike van €2.000,- heeft een basispremie van 8% van de waarde. Bereken de basispremie.

9. Bij de vorige vraag geldt een leeftijdsfactor van 1,5 (12-14 jaar) en een gebiedsfactor van 1,3 (grote stad). Bereken de uiteindelijke premie.

10. Leg uit waarom een GPS-tracker de premie kan verlagen, ook al verandert de fatbike zelf niet.

11. Wat is een 'eigen risico', en hoe beïnvloedt dit de hoogte van de premie?

12. Een fatbike van €1.500,- heeft een basispremie van 7% van de waarde. Bereken de basispremie.

13. Bij de vorige vraag geldt een leeftijdsfactor van 1,4 en een gebiedsfactor van 1,2. Bereken de uiteindelijke premie.

14. Sanne (13) rijdt met een opgevoerde fatbike een voetganger aan. Die breekt zijn been en kan maanden niet werken. Leg uit wie de schade moet betalen, en waarom de aansprakelijkheidsverzekering (AVP) van haar ouders niet helpt.

15. Wat is het verschil tussen een regelgebaseerd systeem en een AI-systeem dat op statistiek is gebaseerd? Gebruik het voorbeeld van de fatbikepremie.

Goud: Analyse & Evaluatie – de uitdaging

16. Beoordeel: is het eerlijk dat verzekeraars de premie baseren op groepskenmerken (zoals leeftijd), terwijl niet elke jongere onvoorzichtig rijdt?

17. Leg uit waarom premiedifferentiatie (verschillende premies per risicoprofiel) tegelijk solidariteit ondermijnt én adverse selectie voorkomt.

18. Twee fatbike-eigenaren hebben exact dezelfde fatbike en wonen in dezelfde straat, maar de een betaalt veel meer premie. Bedenk twee mogelijke risicofactoren die dit verschil kunnen verklaren.

19. Leg met de formule risico = kans × gevolg uit waarom een opgevoerde fatbike financieel veel riskanter is dan een gestolen fatbike, ook al is de kans op diefstal groter dan de kans op een ernstig ongeluk.

20. Een verzekeraar gebruikt een AI-systeem dat heeft geleerd dat fatbikes in wijk X vaker gestolen worden. Iemand uit wijk X die zijn fatbike altijd binnen zet, krijgt toch een hoge premie. Beoordeel of dit eerlijk is. Gebruik de waarden "eerlijk naar risico" en "gelijke behandeling".

Rekenopdrachten

1. Een fatbike kost €1.400,-. De basispremie is 8% van de waarde. Wat is de basispremie?

Antwoord (€): _____

2. Bij een basispremie van €112,- geldt een leeftijdsfactor van 1,5. Wat is de premie na deze factor?

Antwoord (€): _____

3. Bij een premie van €168,- geldt daarna nog een gebiedsfactor van 1,25 (grote stad). Wat is de nieuwe premie?

Antwoord (€): _____

4. Een GPS-tracker geeft 15% korting op een premie van €210,-. Wat betaal je na de korting?

Antwoord (€): _____

5. Een fatbike van €2.000,- heeft een basispercentage van 7,5%. Wat is de basispremie?

Antwoord (€): _____

6. Een goedgekeurd slot geeft geen toeslag (factor 1,0), een niet-goedgekeurd slot geeft een toeslag van 40% (factor 1,4). Bereken de premie bij een basispremie van €90,- zonder goedgekeurd slot.

Antwoord (€): _____

7. Je betaalt €156,- premie na een leeftijdsfactor van 1,2. Wat was de premie vóór deze factor?

Antwoord (€): _____

8. Een eigen risico van €100,- verlaagt de premie met 10%, van €220,- naar een lager bedrag. Wat is de nieuwe premie?

Antwoord (€): _____

9. Bereken hoeveel procent duurder een premie van €260,- is vergeleken met een premie van €200,-.

Antwoord (%): _____

10. Een fatbike van €1.600,- heeft een premie van uiteindelijk €192,-. Hoeveel procent van de waarde van de fatbike is dat?

Antwoord (%): _____

31. De basispremie is €80,-. Je leeftijdsfactor is 1,5 en je gebiedsfactor 1,25. Met een GPS-tracker krijg je daarna nog 10% korting. Wat is je premie?

Antwoord (€): _____

32. Je betaalt €189,- premie. Die is berekend met een leeftijdsfactor van 1,4 en een gebiedsfactor van 1,125. Hoe hoog was de basispremie?

Antwoord (€): _____

33. Bij dezelfde basispremie van €100,- heeft Daan de factoren 1,5 (leeftijd) en 1,2 (gebied). Esra heeft de factoren 0,8 (leeftijd) en 1,0 (gebied). Hoeveel procent duurder is de premie van Daan dan die van Esra?

Antwoord (%): _____

Les 2.4 — Moreel wangedrag & de verzekeringsdiscussie

Leerdoel: Je legt uit wat moreel wangedrag is. Je interpreteert data over fatbike-ongelukken kritisch: je vraagt je af wat er precies gemeten is. Je onderbouwt een standpunt in een debat over verzekeren en regelgeving.

Theorie & uitleg

Een verzekering lost een probleem op, maar kan er ook eentje veroorzaken. Als jij weet dat je gestolen fatbike toch vergoed wordt, zet je hem dan nog wel elke keer stevig op slot? Dat gedragseffect heeft een naam.

Definitie: moreel wangedrag (moral hazard)

Moreel wangedrag (ook wel moral hazard) ontstaat wanneer iemand, nadat hij verzekerd is, minder voorzichtig wordt omdat de financiële gevolgen van een ongeluk of diefstal grotendeels door de verzekeraar worden gedragen. Het risico verandert dus niet door de verzekering zelf, maar door de manier waarop mensen zich daardoor gaan gedragen.

Dit is een lastig probleem voor verzekeraars: hoe voorzichtiger iedereen zou blijven, hoe lager de premie voor de hele pool zou kunnen zijn.

Verdieping: hoe verzekeraars moreel wangedrag beperken

Verzekeraars proberen moreel wangedrag te beperken met een **eigen risico** (zodat je zelf ook een deel voelt), met **voorwaarden** (bijvoorbeeld: alleen dekking bij een goedgekeurd slot), en met **premiekorting** voor aantoonbaar veilig gedrag (bijvoorbeeld een GPS-tracker).

Moreel wangedrag versus adverse selectie

Moreel wangedrag ontstaat ná het afsluiten van de verzekering: je gedrag verandert omdat je verzekerd bent. **Adverse selectie** (zie les 2.2) ontstaat vóór het afsluiten: vooral mensen met een hoog risico zoeken een verzekering op.

Informatie-asymmetrie

Beide vormen zijn een gevolg van **informatie-asymmetrie** : de verzekerde weet meer over zijn eigen risico en gedrag dan de verzekeraar. Daardoor kan een verzekeraar de werkelijke risico's nooit perfect inschatten.

Bron 1: fatbike-zaken bij een rechtsbijstandverzekeraar

Bron: DAS Rechtsbijstand. Aantal verkeerszaken waarbij een fatbike betrokken was en waarvoor klanten juridische hulp vroegen aan DAS.

Jaar	Verkeerszaken met een fatbike, gemeld bij DAS
2022	7
2023	60
2024	238
2025	501

Bron 2: fatbikers op de spoedeisende hulp

VeiligheidNL, meetweek 30 september – 6 oktober 2024

- In één week kwamen er 96 fatbikers (bestuurders of passagiers) op de spoedeisende hulp.
- Bijna de helft van hen was 12 tot 15 jaar oud.
- 22% moest worden opgenomen in het ziekenhuis. Bij e-bikes was dat 16%, bij gewone fietsers 13%.
- Maar 3% van de fatbikers droeg een helm.
- VeiligheidNL schat grof dat er zo'n 5.000 fatbikers per jaar op de spoedeisende hulp komen, als dit een gemiddelde week was.

Actueel: komt er een helmplicht?

Voor een legale fatbike geldt nu geen helmplicht en geen minimumleeftijd. Het kabinet werkt aan een helmplicht voor jongeren tot 18 jaar op alle elektrische fietsen, dus ook op fatbikes. Het voorstel gaat volgens de planning in het najaar van 2026 naar de Tweede Kamer en zou op zijn vroegst in 2027 ingaan. Aparte regels alleen voor fatbikes komen er niet: volgens het kabinet is het verschil met een gewone e-bike in de wet niet goed vast te leggen. Bedenk bij de Debathal: wat zou een helmplicht doen met de kans op een ongeluk, en wat met het gevolg?

Denkexperiment: gedrag en verzekering

Let op: verzonnen cijfers.

Deze tabel komt niet uit echt onderzoek. Hij is bedoeld om mee te redeneren: stel dat een onderzoeker dít vindt, wat mag je dan wel en niet concluderen?

Groep	Gebruikt altijd een goedgekeurd slot	Rijdt naar eigen zeggen voorzichtig
Onverzekerd	±75%	±70%
Verzekerd, zonder eigen risico	±45%	±50%
Verzekerd, met eigen risico	±65%	±62%

Verkeerszaken met een fatbike, gemeld bij DAS (bron 1 als grafiek)

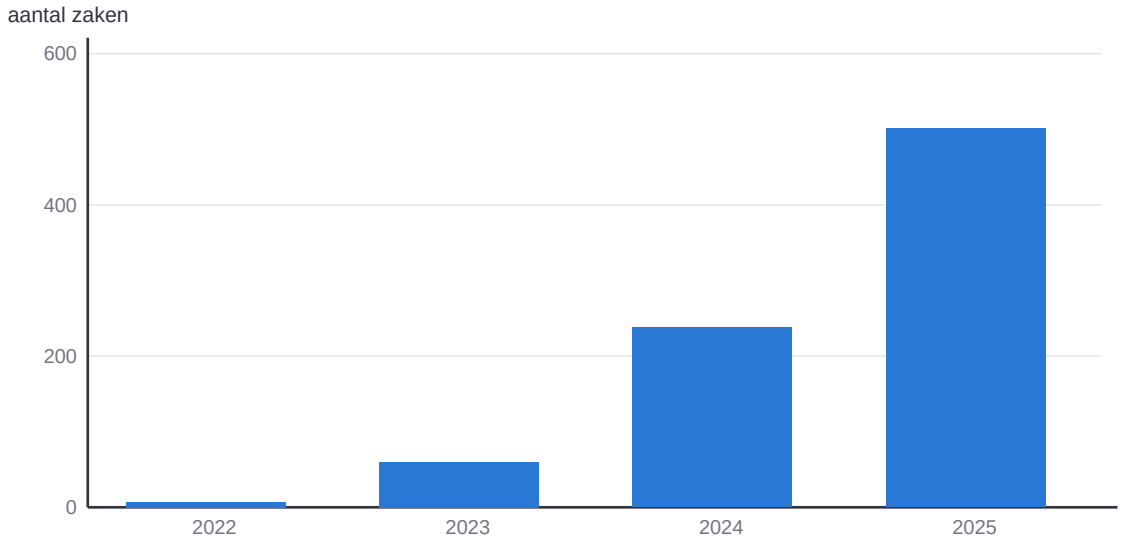

Let op: dit zijn zaken bij één rechtsbijstandverzekeraar. Groeit het aantal fatbikes of het aantal DAS-klanten, dan stijgt dit cijfer ook zonder dat fatbikers gevaarlijker rijden.

Bron: DAS Rechtsbijstand

Doordenker: Wat kost moreel wangedrag?

Voor wie verder wil denken · geen toetsstof

Een verzekeraar heeft 1.000 klanten met een fatbike van €1.500,-. Voordat ze verzekerd waren, werd per jaar 5% van hun fatbikes gestolen. Nu ze verzekerd zijn, laten sommige klanten hun fatbike vaker onafgesloten staan: het is 8% geworden.

Alle getallen zijn verzonnen, alleen voor deze opdracht.

1. Bereken hoeveel euro extra schade de verzekeraar per jaar heeft door dit gedrag.
2. Met hoeveel euro per klant moet de premie stijgen om die extra schade te betalen (zonder kostenopslag)?
3. Noem twee maatregelen waarmee de verzekeraar dit moreel wangedrag kan beperken. Leg bij elke maatregel uit hoe die werkt.
4. Leg uit waarom moreel wangedrag ook oneerlijk is tegenover klanten die hun fatbike wél goed op slot zetten.

Kernbegrippen

Moreel wangedrag (moral hazard)

Het verschijnsel dat iemand minder voorzichtig wordt nadat hij verzekerd is, omdat de financiële gevolgen grotendeels door de verzekeraar worden gedragen.

Polisvoorwaarden

De regels waaraan een verzekerde moet voldoen om recht te hebben op een uitkering, bijvoorbeeld een verplicht goedgekeurd slot.

Informatie-asymmetrie (Doordenker)

De situatie waarin de verzekerde meer weet over zijn eigen risico en gedrag dan de verzekeraar.

Oefeningen & rekenopdrachten

Brons: Kennis & Begrip

1. Wat is 'moreel wangedrag' (moral hazard)? Geef een voorbeeld met een fatbike.

2. Noem twee manieren waarop verzekeraars proberen moreel wangedrag te beperken.

3. Beschrijf in eigen woorden het patroon in het aantal fatbike-zaken bij DAS tussen 2022 en 2025. Wat meten deze cijfers precies?

4. Wat is een eigen risico?

5. Waarom kan een verzekerde minder voorzichtig worden nadat hij verzekerd is?

Reactie van een verzekerde

“Ik betaal al jaren premie zonder ooit een schade te claimen. Het is niet eerlijk dat ik hetzelfde eigen risico heb als iemand die elk jaar wel iets claimt.”

— Fatbike-eigenaar

6. Gebruik de bron. Is deze uitspraak een feit of een mening? Leg uit.

Zilver: Toepassing & Rekenen

7. Bereken hoeveel procent het aantal fatbike-zaken bij DAS is gestegen van 2024 naar 2025.

8. In de tabel gebruikt/gebruiken "verzekerd zonder eigen risico" en "verzekerd met eigen risico" een verschillend slotgebruik. Verklaar dit verschil met het begrip moreel wangedrag.

9. Waarom kan een goedgekeurd-slot-verplichting in een polisvoorwaarde moreel wangedrag verminderen?

10. Stel: in een gemeente stijgt het aantal fatbike-ongelukken van 150 in het ene jaar naar 340 in het jaar erna. Bereken de procentuele stijging.

11. Leg uit waarom een premiekorting voor een GPS-tracker moreel wangedrag kan tegengaan.

Reactie van een verzekeraar

> “Solidariteit betekent dat iedereen meebetaalt aan de schades van de groep, ook als je zelf nooit claimt. Anders zou verzekeren voor risicovolle mensen onbetaalbaar worden.”
>
> — Woordvoerder van een verzekeringsmaatschappij

12. Vergelijk deze reactie met die van de fatbike-eigenaar (vorige vraag). Leg het begrip solidariteit (uit les 2.2) uit aan de hand van dit meningsverschil.

Goud: Analyse & Evaluatie – de uitdaging

13. (Verdieping) Wat is het verschil tussen moreel wangedrag en adverse selectie?

14. Beoordeel: leidt een hoger eigen risico altijd tot minder moreel wangedrag, of zitten er ook nadelen aan? Onderbouw met een economisch argument.

15. Leg uit waarom moreel wangedrag uiteindelijk ook de premie voor voorzichtige verzekerden kan verhogen.

16. Neem een standpunt in: moet een verplicht goedgekeurd slot een wettelijke voorwaarde worden voor elke fatbikeverzekering? Onderbouw met minimaal twee economische argumenten, vóór of tegen.

Extra rekenopdrachten

Niveau 2F

1. [2F] Een fatbike kost €1.100,-. Er geldt 15% korting bij aankoop van een slot erbij. Hoeveel korting krijg je op de fatbike zelf, als deze korting alleen op de fatbike geldt?

Antwoord (€): _____

2. [2F] Een pool van 120 fatbike-eigenaren heeft 15% kans op diefstal. Hoeveel schadegevallen worden er verwacht?

Antwoord: _____

3. [2F] Een verzekeringspremie van €96,- per jaar wordt in 12 gelijke maandbedragen betaald. Hoeveel betaal je per maand?

Antwoord (€): _____

4. [2F] Een slot kost €45,-. Met een actie krijg je 20% korting. Wat betaal je?

Antwoord (€): _____

5. [2F] Een GPS-tracker geeft 10% premiekorting op een premie van €150,-. Hoeveel euro korting is dat?

Antwoord (€): _____

6. [2F] Van 250 fatbike-eigenaren wordt 6% dit jaar slachtoffer van diefstal. Hoeveel mensen zijn dat?

Antwoord: _____

7. [2F] Een fatbike van €1.800,- heeft een basispremie van 6% van de waarde. Wat is de basispremie?

Antwoord (€): _____

8. [2F] Een eigen risico van €75,- wordt afgetrokken van een schade-uitkering van €600,-. Hoeveel keert de verzekeraar daadwerkelijk uit?

Antwoord (€): _____

9. [2F] Een fatbikeverzekering kost €180,- per jaar. Wat kost dit over 3 jaar, zonder prijswijziging?

Antwoord (€): _____

10. [2F] Een schadebedrag van €400,- wordt volledig gedekt, minus een eigen risico van 10% van het schadebedrag. Hoeveel keert de verzekeraar uit?

Antwoord (€): _____

Niveau 3F

1. [3F] Een premie van €120,- stijgt 2 jaar op rij met 8% per jaar. De tweede stijging gaat over de al verhoogde premie. Wat is de premie na 2 jaar? Rond af op centen.

Antwoord (€): _____

2. [3F] Drie fatbike-eigenaren delen de kosten van een gezamenlijke stalling in de verhouding 3 : 5 : 2. De totale kosten zijn €200,-. Hoeveel betaalt de persoon met het grootste aandeel?

Antwoord (€): _____

3. [3F] Een premie daalt eerst met 20% en stijgt vervolgens weer met 20% (over het nieuwe, lagere bedrag). De premie was €150,-. Wat is de premie nu?

Antwoord (€): _____

4. [3F] Een verzekeraar verhoogt eerst de premie met 10%, en verlaagt die nieuwe premie vervolgens weer met 10%. De premie was €200,-. Wat is de premie nu?

Antwoord (€): _____

5. [3F] Een pool van 500 mensen heeft een risicopercentage van 9%, met een gemiddeld schadebedrag van €700,- en 20% kostenopslag. Bereken de premie per persoon.

Antwoord (€): _____

6. [3F] Je hebt een schuld (achterstallige premie) van €60,- die met 12% boeterente wordt verhoogd, en daarna nog eens met €15,- administratiekosten. Wat is het totale bedrag?

Antwoord (€): _____

7. [3F] Twee premies groeien: premie A van €80,- naar €100,-, premie B van €150,- naar €180,-. Vul het groeipercentage in van de premie met de hoogste procentuele groei.

Antwoord (%): _____

8. [3F] Een premie van €240,- krijgt eerst 15% korting voor een goedgekeurd slot. Over dat nieuwe bedrag krijg je daarna nog eens 10% korting omdat je nooit schade hebt geclaimd. Wat is de premie nu?

Antwoord (€): _____

9. [3F] Een GPS-tracker kost €4,80 per maand. Daarmee krijg je 10% korting op je fatbikepremie van €600,- per jaar. Hoeveel euro bespaar je per jaar netto (korting min kosten tracker)?

Antwoord (€): _____

10. [3F] Een verzekeringssaldo van -€45,- (achterstallige premie) wordt aangevuld met €70,-. Wat is het nieuwe saldo? (vul een positief getal in als er geld overblijft)

Antwoord (€): _____

Deze pagina is bewust leeg gelaten.

Toetsvoorbereiding

De toets van toetsblok 1 gaat over thema 1 (Klarna & TikTok-shops) en thema 2 (Fatbikes, ongelukken & diefstal). Werk deze pagina's door in de week vóór de toets:

1. Lees elk leerdoel en vink het vakje aan als je het echt kunt. Twijfel je? Lees die les nog eens door en maak de opdrachten opnieuw.
2. Schrijf bij elk kernbegrip in je eigen woorden op wat het betekent, zonder te spieken. Controleer daarna bij de les of je het goed had.
3. Maak de eindquiz van beide thema's online. Je ziet meteen wat je goed en fout hebt.

Eindquiz thema 1: vlaconomie.nl/thema-1/eindquiz
Eindquiz thema 2: vlaconomie.nl/thema-2/eindquiz
Leerdoelen online afvinken: vlaconomie.nl/leerjaar2/leerdoelen

Leerdoelen — kan ik dit?

Thema 1 — Klarna & TikTok-shops

Les 1.1 — De algoritmische verleiding & nudging

- ☐ Je legt uit hoe nudging inspeelt op je behoeften en middelen.
- ☐ Je herkent een voorbeeld van nudging in een webshop of app.

Les 1.2 — Jouw budget en de dynamische budgetlijn

- ☐ Je tekent een budgetlijn en leest deze af.
- ☐ Je verklaart hoe de budgetlijn verschuift bij een verandering in prijs of inkomen.

Les 1.3 — De financiële kater: krediet en de escalatieladder

- ☐ Je legt uit waarom “achteraf betalen” (BNPL) eigenlijk een vorm van krediet is.
- ☐ Je berekent hoeveel een schuld procentueel stijgt door de wettelijke incassokosten.

Les 1.4 — Nibud data-analyse & debathal

- ☐ Je interpreteert data over fintech kritisch.
- ☐ Je onderbouwt een eigen standpunt in een debat over fintech-regulering.

Thema 2 — Fatbikes, ongelukken & diefstal

Les 2.1 — Onzekerheid en risico: de opmars van de fatbike

- ☐ Je legt het verschil uit tussen onzekerheid en risico.
- ☐ Je herkent onzekerheid en risico in cijfers over fatbike-ongelukken en -diefstal.

Les 2.2 — Hoe verzekeren werkt: risicospreiding & solidariteit

- ☐ Je legt uit hoe een verzekering risico's spreidt over een grote groep mensen.
- ☐ Je legt uit waarom hiervoor solidariteit tussen verzekerden nodig is.

Les 2.3 — Premieberekening: wie betaalt hoeveel en waarom?

- ☐ Je legt uit welke risicofactoren de premie van een verzekering beïnvloeden.
- ☐ Je berekent een premie op basis van die risicofactoren.
- ☐ Je legt uit waarom een opgevoerde fatbike een groot financieel risico is voor jou en je ouders.

Les 2.4 — Moreel wangedrag & de verzekeringsdiscussie

- ☐ Je legt uit wat moreel wangedrag is.
- ☐ Je interpreteert data over fatbike-ongelukken kritisch: je vraagt je af wat er precies gemeten is.
- ☐ Je onderbouwt een standpunt in een debat over verzekeren en regelgeving.

Kernbegrippen — weet ik wat het betekent?

Schrijf de betekenis in je eigen woorden op. Kijk daarna bij de les of je het goed had.

Thema 1 — Klarna & TikTok-shops

Behoeften

Middelen

Schaarste

Marketingmix (4 P's)

Algoritme

Nudging

Nep-schaarste (kunstmatige schaarste)

Impulsaankoop

Budgetlijn

Nominaal inkomen

Reëel inkomen

Koopkracht

Prijsindexcijfer

Opofferingskosten

Welvaart in enge zin

Welvaart in ruime zin

Buy Now, Pay Later (BNPL)

Krediet

Ruil over de tijd

Procentuele verandering

Aanmaning

Incassokosten

Escalatieladder

BKR-registratie

Besteedbaar inkomen

Thema 2 — Fatbikes, ongelukken & diefstal

Onzekerheid

Risico

Kans

Verwacht schadebedrag

Risico geldt voor de groep, niet voor het individu

Risicospreiding

Verzekeringspool

Premie

Kostenopslag

Solidariteit

Risicofactor

Eigen risico

Basispremie

Aansprakelijkheid

Aansprakelijkheidsverzekering (AVP)

Moreel wangedrag (moral hazard)

Polisvoorwaarden

Deze pagina is bewust leeg gelaten.

Deze pagina is bewust leeg gelaten.